50 kr

SUNNE-BYGDA

Årgång 19 ❧ Årsskrift för Sunne Hembygdsförening ❧ År 2009

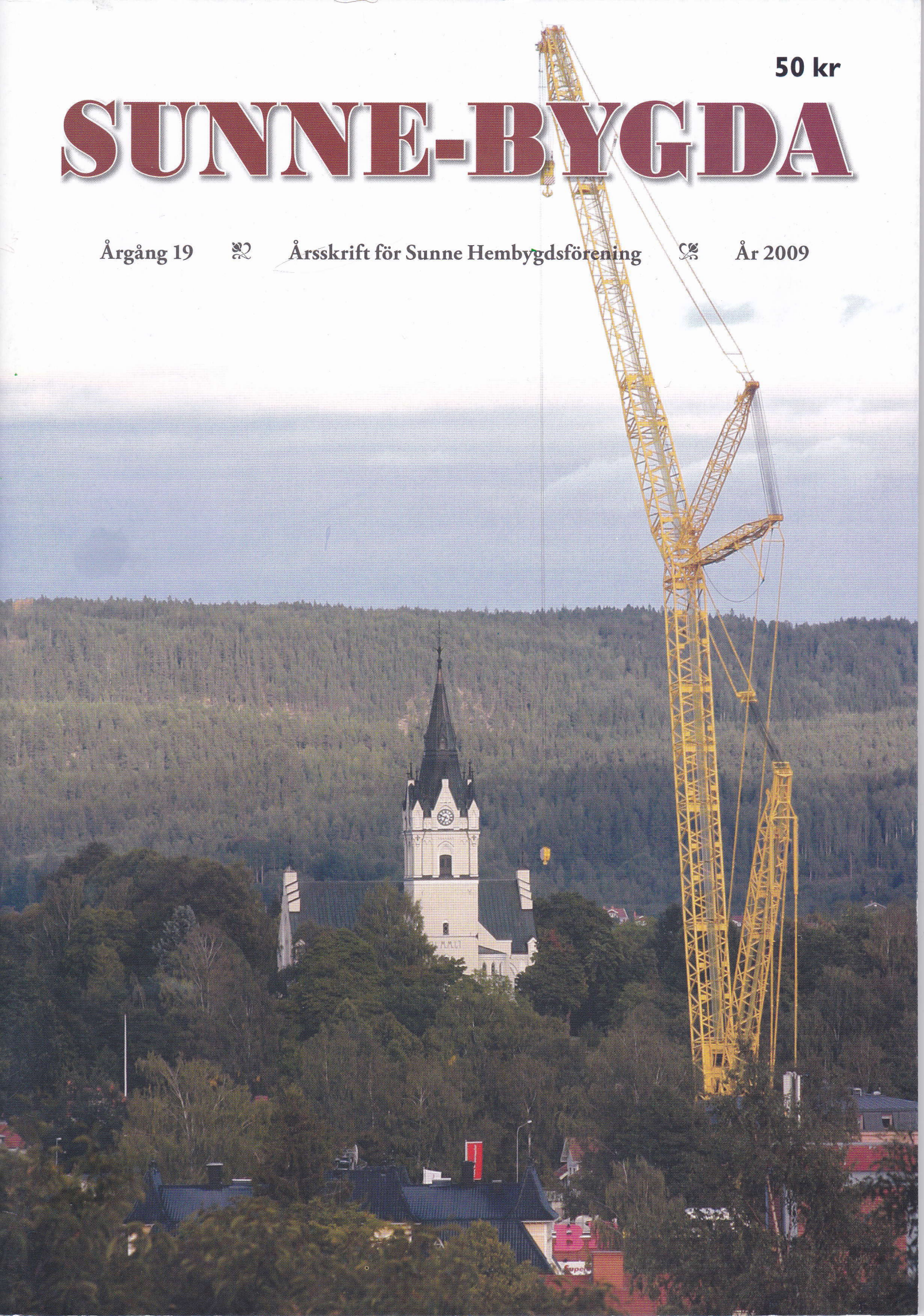

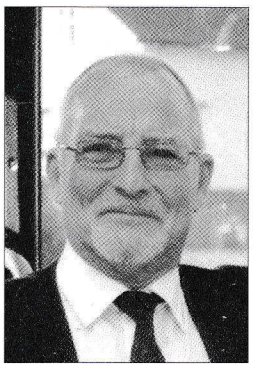

Ordförande har ordet

Året 2008 är slut. Får försöka att minnas allt som har utförts under året. Tack till styrelsen och arbetsvilliga medlemmar som har sett till att det fungerat vid valborgsmässofirandet, midsommar och allt vad det innebär. Nävgrötskvällar som fordrar mycket personal, det är inte bara kvällar. Arbetet börjar redan på förmiddagen med fläskstekning och kokning av lingonsylt för att sluta sent på kvällen efter nävgrötskok och servering.

Barnkulturdagen är en heldag. Ett hjärtligt tack till Bror som har fixat med uppfräschning på och runt alla byggnader med målning, röjning, gräsklippning, organiserat med hjälp av Kjell och Gert, snickrat på dansbanan. Som utöver detta fällde alla flaggstänger, tvättade dem rena och reste dem åter på plats.

Vi har med hjälp av Lars Wennberg och Lennart Svahn organiserat och gjort skvaltkvarnen el-motordriven. Och med Lars som mjölnare har det malts skrädmjöl. Under sensommaren och hösten har vi övergivit oljeeldning och övergått till bergvärme, tack vare vår man Göte som har räknat och ritat på anläggningen och fixat materialinköp. Anläggningen krävde en egen matarkabel som har grävts ner från Askersbygården till pannrummet.

Riktar ett tack till damerna på vandrarhemmet för hjälp med uthyrning av Askersbygården, och som håller hög standard på sin verksamhet. Trollbodens Catering med sin verksamhet bidrar också till uthyrning av Askersbygården. Jag har med all säkerhet glömt något eller någon, men med dessa rader önskar jag alla en god fortsättning på det nya året.

Innehåll

4 **Dagbok 2008**
Pia Eriksson

7 **Barnkulturdagen 2008**
Tuula Dajén,

8 **Gåvor till hembygdföreneingen 2008**
Pia Eriksson

9 **Utförda arbeten under 2008**
Gunnar Andersson

10 **Planerade aktiviteter 2009**
Styrelsen

11 **Skvaltkvarnen ombyggd till el-drift**
Lars Wennberg

12 **Läsvärt om vår bygd, nyutkommen litteratur**
Kjell Sundström & Marie Söhrman

13 **Vad vore hembygdsgården utan nävgröten?**
Berit Juhl

14 **Rottnesundsbygden**
Ragnar Magnusson

17 **Mordet i Bräcka**
Arne Linnarud

18 **Gettjärns Ljusförening 50 år 2009**
Inga-Stina Nilsson

20 **En semesterresa sommaren 1952**
David Myrehed

24 **Stöpafors herrgård**
Pia Eriksson

25 **Stöpafors** *(dikt)*
Pepa

26 **Gamla tidningsnotiser**
Ulla-Britt Larsson

28 **Sunne Skidlöpareförening en 80-åring med anor**
Martin Håkansson

30 **Skid SM i Sunne 1995**
Av Kjell Carlsson

31 **29 frågor om Fryksdalen**
ur Sunne Bygden 1939

32 **Nöjesberget**
Av Sven Ceder

34 **Brolyftet – största händelsen under året**
Lars Wennberg

35 **Ny miljövänlig uppvärmning**
Gunnar Andersson & Göte Oregren

36 **Ur minnet**
Nedtecknat av Gunnar Hedqvist, 1964

37 **Rapport från bildarkivet för 2008**
Lars Wennberg

39 **Tanker i kôrvinga**
Pia i Bräcka

Välkommen som medlem i Sunne Hembygdsförening

Avgift, enskild medlem	125 kr
Familj	200 kr
Företag	250 kr

Som medlem i Sunne Hembygdsförening får du

- Medlemstidningen Sunne-Bygda
- Reducerad hyreskostnad, lika med medlemsavgiften, för Askersbygården
- Kulturresa för medlemmarna till reducerat pris kommer att anordnas under 2009

Sunne Hembygdsförening
Hembygdsvägen 7
686 31 Sunne
tel: 0565-101 20
Bankgiro 5144-7704

www.sunnehembygdsforening.se
e-post: bildarkivet.sunne@telia.com

Framsidan

Vinnarbilden från fototävlingen om brobytet
foto Henrik Rundqvist, Ö Ämtervik

Sunne-Bygdas redaktion

Ansvarig utgivare	Gunnar Andersson
Redaktör	Pia Eriksson
Redaktionen	Ulla-Britt Larsson
Redaktionen	Martin Håkansson
Grafisk form	Kjell Sundström

Sunne-Bygda ISSN 1650-0237

Hembygdsföreningens styrelse 2008

Ordf. Gunnar Andersson	0565-71 18 32
Vice. ordf. Marianne Åhman	0565-104 14
Kassör Hans Gullström	0565-127 70
Sekr. Pia Eriksson	0565-430 26

Ledamöter

Kjerstin Ekholm	0565-127 29
Börje Arnfelt	0565-138 88
Ulla-Britt Larsson	0565-71 16 50

Suppleanter

Elsie Wikström	0565-108 33
Lennart Einarsson	0565-102 44
Bror Bergfeldt	0565-136 55

Revisorer

Göte Oregren	0565-147 75
Leif Forsman	0565-603 95
Ulf Nilsson, ersättare	0565-124 41

Valberedning

Anna-Lena Nilsson sammankallande	0565-71 14 25
Martin Håkansson	0565-71 10 56
Lisbeth Engström	0565-147 15

ACCESS-projekt

Hans Gullström	0565-127 70

Värdar för Askersbygården

Gunnar Andersson	0565-71 18 32
Bror Bergfeldt	0565-136 55

Arkiv, registrering av gåvor

Kerstin Meric	0565-920 88

Arkivet på Anneforsskolan

Bild- och ljudarkivet	0565-101 20
Lars Wennberg	0565-71 16 10

Visningar och guidning

Olle Gustafsson	0565-129 58

Bokning av Askersbygården

STF Vandrarhem Sunne	0565-107 88

Hemliga resan. I Kolbyn, vid idylliska sjön Lysetjärn, åt vi slut på både kolbullar och lingonsylt. Foto Ulla-Britt Larsson.

Dagbok 2008

Mars

Söndag 9 mars

Årsmöte i Askersbygården. Omval av ordförande Gunnar Andersson. Föreningen bjöd på kaffe och smörgåstårta.

April

Lördag 26 april Städdag ute.

Valborgsmässoafton 30 april

Traditionellt Valborgsmässofirande med mycket folk. Tyvärr kunde inte brasan tändas på grund av kraftig blåst. Kaffeservering. Pia i Bräcka hälsade välkommen och Sunne Manskör sjöng under ledning av Lars Wistrand. Vårtalare var Sara Broos.

Maj

Söndag 18 maj

Vårloppis på logen i endast två graders värme. Hattutställning i Anneforsskolan.

Torsdag 29 maj

Kvinnfolken samlades för att fålla och sätta upp Maj-Stin Berglunds hemvävda gardiner. Som hon har skänkt till Sunne hembygdsförening. Samtidigt blev luciaklänningarna strukna och upphängda.

Juni

Fredag 6 juni

Kyrkogårdsvandring med Olle Gustafsson och Arne Persson. Populär vandring med god uppslutning, med kaffeservering för de som ville.

Torsdag 19 juni

Midsommarbjörkar höggs på Magnus Anderssons marker och även några på kyrkskogen. Det var Gunnar Andersson och Bror Bergfeldt som högg, fraktade och satte opp björkarna till hembygdsgården.

Midsommarafton på hembygdsgården

Stången kläddes vid Anneforsskolan under ledning av Ulla Olsson. Midsommarstången bars av sex män, följda av *Folkmusikgruppen Sunnlåt* och *Sunne Folkdansare.* Svensk Handel bjöd barnen med krans i håret på glass och folkdräktsklädda bjöds på kaffe. Dansuppvisning av *Sunne Folkdansare.* Dansen kring stången leddes av Tina Victorin. Affären hölls öppen. Kaffe och midsommarbakelse serverades, åtgången var god.

Juli

Nävgrötskvällar hade vi varje onsdag

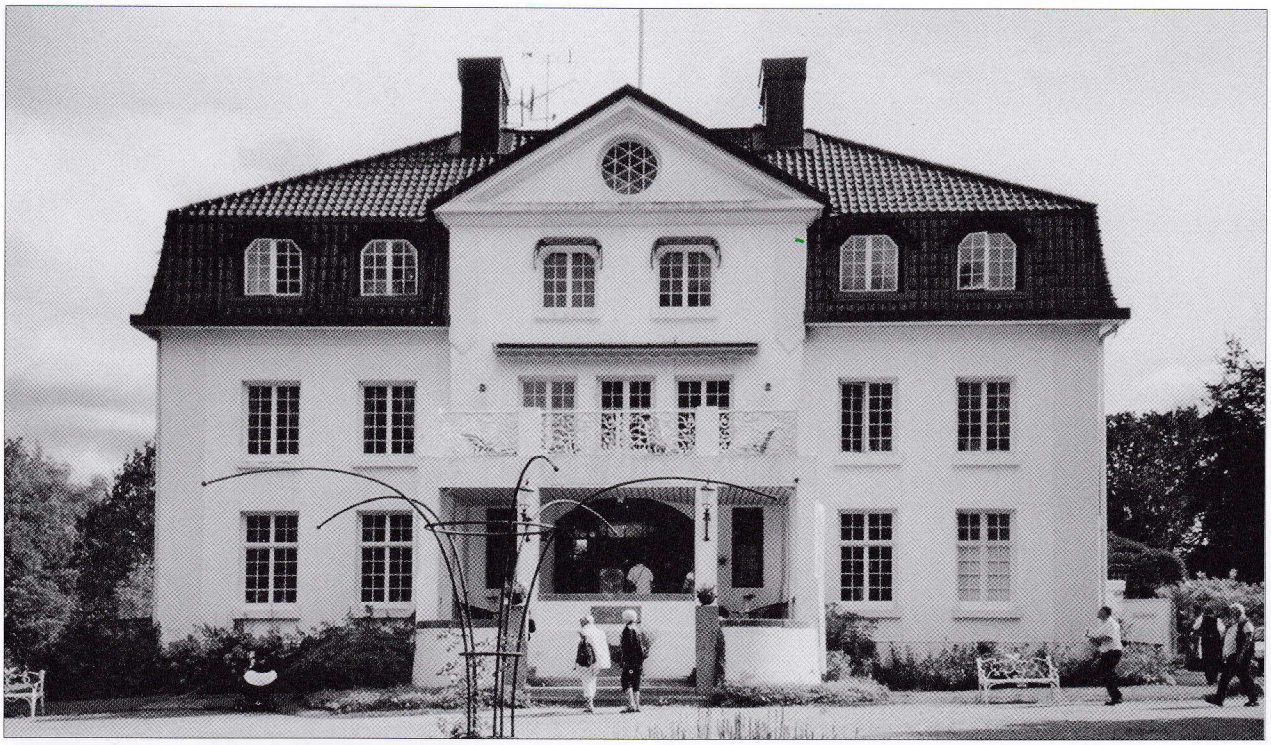

Baldersnäs herrgård, foto Ulla-Britt Larsson.

Onsdag 2 juli
Underhållning av Sture Dahléns durspelare
Onsdag 9 juli
Underhållning av Joel och Anders, fiol och dragspel. Invigning av den elektrifierade skvaltkvarnen.
Onsdag 16 juli
Underhållning av Kanon Gänget från Sunne
Onsdag 23 juli
Underhållning av Birgit mä gôbban
Onsdag 30 juli
Underhållning av PRO-kören

Samtliga nävgrötskvällar har vi haft god hjälp med arbete i köket och stöket som är runt ikring en kväll med underhållning.

Torsdag 24 juli
Kyrkogårdsvandring med Olle Gustafsson och Arne Persson som tjuvstartade på förmiddagen med att Radio Värmland kom på besök. Guidningen var sedan kl 18.00 som var väl besökt, närmare 100 personer kom. Ordförande Gunnar Andersson ordnade kaffe.

Augusti

Onsdag 6 augusti
Allsång på logen med Gösta Ess och Sunne–Gräsmarks dragspelsklubb. Nävgröt och kaffe serverades. Logen var full med folk.

Torsdag 14 augusti
Barnkulturdagen, *läs mer på sidan 7*

Fredag 15 augusti
Spelmansstämma med gäster ända från Skottland

Lördag 16 augusti
Bokmässa på Hotel Selma Lagerlöf, Yvonne Winberg från bildarkivet representerade hembygdsföreningen.

Årets hemliga resa lördag 23 augusti
Förväntningarna var som vanligt stora på den årligen återkommande hemliga bussresan. Den inleddes i år med ett besök på Halmens Hus och Gammelgårdens hembygdsgård i Bengtsfors. Guiderna berättade om svedjeråg och halmslöjdens framväxt i Dalsland.

Efter kaffe och bullar fortsatte färden till Baldersnäs för en utmärkt lunch med viltfärsbiffar med kaffe och muffins efteråt. Tyvärr var inte Ingvar Oldsberg hemma men vi kunde promenera i parken i det vackra vädret och ta en titt in i bodarna.

Nästa besöksmål var Lästviks Säteri & Galleri i Dals Långed. I det gamla säteriet finns vackra 150-åriga väggmålningar av bygdemålaren C F Pagander. Den humoristiska guiden gjorde visningen dubbelt njutbar. I galleriet visades en intressant utställning på temat Älgsommar och i vintagebutiken fanns unika second handkläder.

Vårviks kyrka, foto Ulla-Britt Larsson.

Julmarknaden i Askersbygården, foto Lars Wennberg.

En eländig grusväg förde oss till den idylliska sjön Lysetjärn, strax utanför Bengtsfors. I Kolbyn åt vi slut på kolbullar och lingonsylt. Kolmila, tjärdal och kolarkojor inbjöd till besök i det vackra solskenet.

Vidare på grusvägar åkte vi till Vårvik kyrka, korad till Sveriges vackrast belägna kyrka år 2002, där "Rockprästen" Carl Gustav Hallgren berättade om kyrkan. Samtidigt kunde vi passande hylla Göte och Ella-Maj Oregren på deras guldbröllopsdag som inföll just den dagen. Hurraropen ekade i kyrkan.

Resan hem gick över Årjäng och kl 21 var vi tillbaka vid Frejakajen nöjda efter en lång dag.

Tusen tack till Gunnar Andersson som körde den fullsatta bussen skickligt på smala, slingrande grusvägar och Mona Ring som arrangerat resan. Förväntningarna infriades med råge!

Oktober

Tisdag 21 oktober

Bildvisning i Askersbygården med Kjell och Marie. Bilder från gamla Sunne och ur Foto-Karlssons samling. Uppskattat.

November

Fredag 14 november

Brasafton med Erik Andersson och Pia i Bräcka, de läste sina egna dikter. Ett trettiotal personer kom.

December

Söndag 14 december

Julmarknad och Luciatåg. Dragning av vårt stora jullotteri. Där Inez Assk även i år hade vävt den fina trasmattan, som vi hade som högsta vinst. Det var en jämn ström av besökare och ett tiotal lokala utställare.

Efter nyår började det omfattande arbetet med flyttningen av föremålen som är i Tingsgården. Vi får ha dem i en lagerlokal i Sunne.

Pia Eriksson

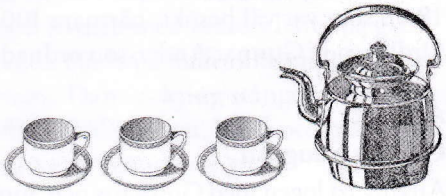

BARNKULTURDAGEN

Det finns inget dåligt väder, bara dåliga kläder.
Foto Lars Wennberg

Barnen satt i vagnskjulet och målade.
Foto Lars Wennberg

När man utsätts för utmaningar så sätts man verkligen på prov! För första gången i Barnkulturdagens 23-åriga historia så störtregnade det denna dag. Vi funderade på hur många kunde trotsa detta regn, det kommer att bli blött, lerigt och halt i slänten.

Först såg det mycket dystert ut men sen. Var kom alla ifrån? Många fick trängas för att få plats på Logen, det blev nästan platsbrist som blev problemet istället. Vi förstod att den gamla sanningen "det finns inget dåligt väder utan dåliga kläder" fortlever.

Fantastiska förskolelärare och andra vuxna som tycker att barnkultur är viktigt och tar sina barn på allvar och kommer flitigt varje år. De är dessa som uppehåller mycket av kulturlivet.

I år berättade vi om Selma eftersom det var 150 årsjubileum. Maja i Myrom förde oss in i sagans värld genom bilder och berättelser. Barnen målade i vagnskjulet med konstnärsparet Angela och Tommy Bergström och Duo Danzeros spelade teater på logen. Barnen fick också själva prova på teaterlekar. Lars Wennberg berättade om hur man malde mjöl vid den gamla kvarnen.

Barnen blev sagomålade av Anna Hilmersson och färgen satt kvar! Hembygdsföreningen bjöd som vanligt generöst på korv, bullar och saft med en strykande åtgång i regnet. Ett stort tack till alla glada positiva människor och till alla medarrangörer som bidrog till en fantastisk dag trots vädret. Jag skickar en jättekram till Er alla – och på återseende!

Tuula Dajén, Kulturchef, Sune kommun

Statistik för hembygdsföreningens hemsida de senaste 12 månaderna
www.sunnehembygdsforening.se

Besök: 7 478
Sidvisningar: 21 926
Sidvisningar per besök: 2,93

Mest besökta sidorna
uppräknat i rangordning
Försäljning
Byggnader
Arrangemang
Vägbeskrivning
Kontakt

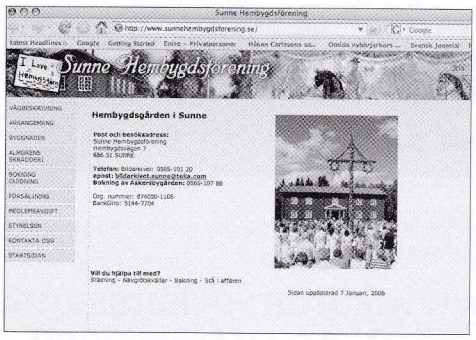

Använda sökord
Häradsarkiv
Skrädderiverktyg
Sunne bildarkiv
Sunne hembygdsförening
Sunne hembygdsgård

Hämtade PDF-filer
av Sunne-Bygda: 761

Besök från utlandet
Holland
Danmark
Österrike
Tjeckien
Slovenien
Thailand
Norge

Gåvor till hembygdföreneingen 2008

Här mäter vi och fållar de nya gardinerna, fr. v. Berit Persson, Alice Henriksson, Maj-Stin Berglund och Ulla Olsson.

Gardiner
Hembygdsföreningen har fått hemvävda gardiner som Maj-Stin Berglund, Askersby Sunne har vävt och skänkt till Sunne Hembygdsgård. 14 m gardin som ska sättas upp i östra rummet i Askersbygården. Vilket vi gjorde den 29 maj, med flera kvinnfolk som ställde upp. Mönstret heter Sunnerutan vilket passar här.

Morfar till Maj-Stin Berglund har bott i Askersbygården när den stod i Askersby. Sunne Hembygdsförening vill på det här sättet, visa vår tacksamhet till dig Maj-Stin för den otroligt fina gåvan. Tack så hjärtligt mycket Maj-Stin från Sunne Hembygdsförening.

Uppslagsverk
Inger Nilsson, Sunne

Hemvävda tyger och kilovis med stearinljus
Kurt Martinsson, Sunne.

En stor fin matta
Verner Ingemyr.

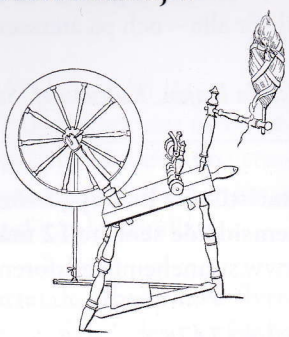

Utförda arbeten under 2008

Föreningen, med Bror Bergfeldt i spetsen, anlade en slinga åt barnen med vindskydd och grillplats. Kommunen har sponsrat med bark och vägtrummor utefter banan.

Bergvärme har installerats, vilket gynnar föreningens ekonomi på sikt. Ny kabel från Askersbygården till vandrarhemmet, för bergvärmens skull. Skvaltkvarnen har elektrifierats och är nu fullt användbar.

Nybo logi
Målning och tapetsering. Byte av cirkulationspump och byte av transformator för golvvärme.

Askersbygården
Målning av entrén. Målning med träolja av handikapprampen. Investerat i tio nya bord.

Kiosken
Målning utvändigt och byte av brädor.

Arbetet vid skvaltkvarnen. Foto: Lars Wennberg.

Dansbanan
Sattes igen vid gaveln med brädfodring och sattes igen uppe vid taket vid takbjälken.

Fryksdalen Framför Allt

Du vet väl att vi kan hjälpa dig med juridiken också?

Vår jurist Bo Henningsson hjälper dig med skogsekonomi, familjejuridik och skattefrågor. Han finns hos oss varje vecka onsdag till fredag. Kontakta Bo på telefon 0565-174 31.

Välkommen!

Fryksdalens Sparbank

Telefon 0565-174 00 www.fryksdalenssparbank.se

LERANS bygghandel

Box 283 – 686 26 SUNNE

NÄR DET GÄLLER BYGGMATERIAL

Vi har det mesta i lager
Bra service
Kunnig och trevlig personal
Snabba leveranser med egen bil

Öppet måndag–fredag 7–17
Lördagar 9–12

tel. 0565-153 30

www.leransbygg.se

Planerade aktiviteter 2009

Söndag 8 mars kl. 15.00
Årsmöte i Askersbygården

Stickcafé tisdagar kl. 11.00
Ojämna veckor, med start vecka 9
Datum: 24 feb, 10 mars, 24 mars, 7 april och 21 april
Ta med din stickning, så dricker vi kaffe och strir. Ingen annan annonsering än denna.

Valborgsmässofirande 30 april kl. 18.00
Brasan tänds 19.15. Sång av Sunne Manskör. Vårtalare Sara Karvala. Kaffeservering öppen från kl. 18.00.

Torsdag 4 juni 18.00
Kyrkogårdsvandring
Guider Olle Gustafsson och Arne Persson

Midsommarafton 19 juni 13.00
Vid Anneforsskolan kläder vi midsommarstången, medtag gärna egna blommor. **15.00** Midsommarstången reses till musik av Sunnlåt och Sunne folkdansare. Dans och lekar runt stången. Lotteri och lanthandeln öppen. Servering av midsommarbakelse och kaffe, varmkorv. Svensk Handel bjuder på glass till alla barn med blomsterkrans i håret. Folkdräktsklädda bjuds på kaffe.

Juli. Nävgrötskvällar varje onsdag
Underhållning av lokala förmågor

Torsdag 23 juli 18.00
Kyrkogårdsvandring
Guider Olle Gustafsson och Arne Persson

Onsdag 5 augusti 18.00–20.00
Allsång på logen

Kulturveckan i Sunne 9–16 aug
Barnkulturdagen. Spelmansstämma. Dans på logen, kaffeservering. Arr. Folkmusikgruppen Sunnlåt och Sunne Hembygdsförening.

Hemlig resa i augusti, datum ej bestämt

Tisdag 20 oktober 19.00
Bildvisning i Askersbygården

Fredag 6 november 19.00
Brasafton med diktläsning och musik av Sunnlåt

December 11.00–16.00
Julmarknad och Luciafirande, datum ej bestämt

Med reservation för eventuella ändringar. Se även kommande annonsering

Skvaltkvarnen ombyggd till el-drift

Text & foto Lars Wennberg

På Sunne Hembygdsgård återuppfördes 1956 den gamla skvaltkvarnen som stått i Östra Maggebysäter vid Trehörningsbäcken. Kvarnen byggdes troligen i början av 1800-talet och användes till omkring sekelskiftet 1900. Den köptes 1930 av Johan W. Jansson i Maggeby som sedan skänkte den till Sunne Hembygdsförening.

Oanvänd

Kvarnen stod som utställningsföremål på hembygdsföreningens område utan funktion, då det inte fanns något rinnande vatten där som kunde driva den. I samband med skolelevers besök på hembygdsgården, då de fick arbeta med gammaldags sysslor såsom malning på handkvarn, bakning och vävning, kom projektledare Lars Wennberg på idén att man kan driva kvarnen med el-motor. Då skulle elever och andra ges möjlighet att följa malning på skvaltkvarnen. Detta var våren 2007.

El-motoriseringen

Efter samråd med Lennart Svahn, mjölnare vid Stöpafors Kvarn, beslöts att sätta planerna i verket. Kvarnsnesen med de delvis förstörda skovelhjulen avlägsnades, en elmotor sattes in i dess ställe och en hävstång monterades för att höja och sänka den övre kvarstenen. Dessa noggranna arbeten utfördes av Lennart Svahn och föreningens ordförande Gunnar Andersson. Den övre kvarnstenen reparerades. Både *kvarntut* och *trygla* lagades skickligt av snickarmästare Leif Nilsson. Andra snickeriarbeten gjorde Lars Wennberg och Göte Oregren. Den sistnämnde svarade även för allt el-montage.

Bidrag

Hembygdsföreningen fick bidrag till el-motoriseringen från Storjohanns fond, Länsstyrelsen (fonderade bygdemedel) och Fryksdalens Sparbank. Detta under förutsättning att ideellt arbete utfördes. Och det gjordes det! Inte mindre än 14 personer deltog i olika arbeten med att göra om drivningen av kvarnen från vattenkraft till el-kraft.

Invigning

Under nävgrötskvällen den 9 juli 2008 kunde så den högtidliga återinvigningen ske. Särskilt värdefullt var att ett barnbarn till donatorn, Christina Andersson-Henriksson, förrättade invigningen. Hennes mor, Elna Henriksson var också på plats. Så maldes åter mjöl på den 200-åriga skvaltkvarnen. Skrädmjölet till nävgröten!

Anm.
Skvalta är ett ålderdomligt verb som betyder rinna, plaska, porla. Ordet ger en rätt god idé om hur det låter om denna typ av kvarn. Därav benämningen *skvaltkvarn*.

Kvarntut, där säden töms i kvarnen.
Trygla, där mängden säd portioneras ner i kvarnögat på kvarnstenen.

Christina Andersson-Henriksson inviger skvaltkvarnen genom att klippa av bandet i dörröppningen.

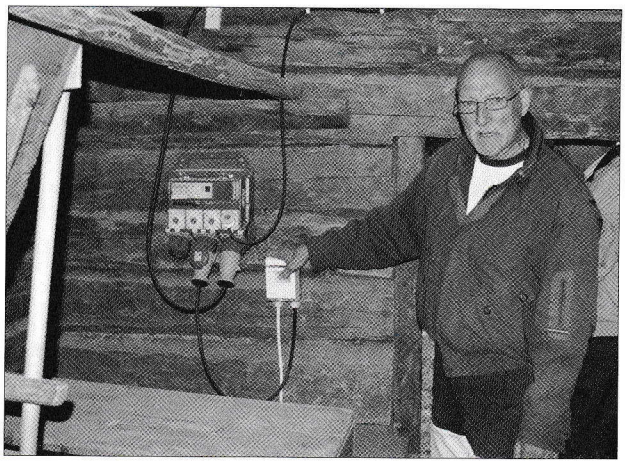

Gunnar Andersson trycker på startknappen, och nu är kvarnen igång igen efter några hundra års stillestånd.

Läsvärt om vår bygd

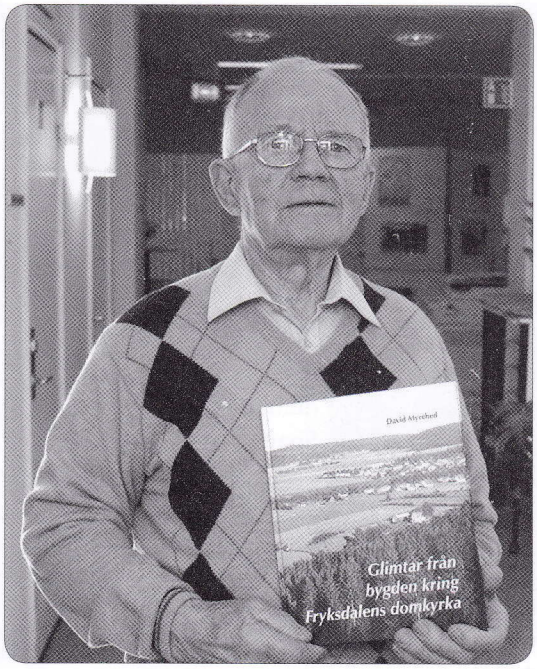

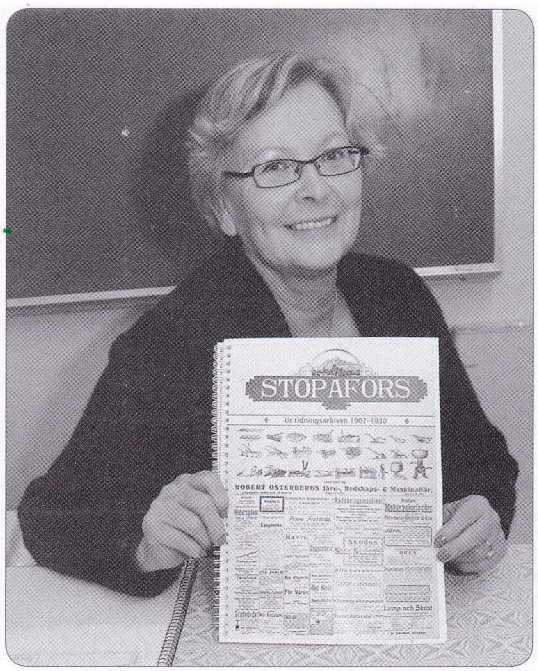

Glimtar från bygden kring Fryksdalens domkyrka

Nio berättelser från Sunnebygden, inb. 128 sid.
Författare: David Myrehed, Sunne.
Eget förlag
Beställs från David Myrehed 0565-100 46

Boken släpptes under pompa och ståt den 17 november. På den stora dagen hade David hyrt in sig i en av lokalerna i Sunnes kommunhus. Ett utmärkt val eftersom kulturchefen då kunde komma i åtnjutande av kulturen "in house" så att säga.

Boken kan i stora drag ses som en samling av de småskrifter som David tidigare gett ut under årens lopp. Forskning och dokumentation om bygdens historia har pågått något tiotal år. I huvudsak bygger boken på egen forskning som vävts samman med material utifrån.

Den i boktiteln något anspråksfulla benämningen *Fryksdalens domkyrka*, syftar inte på dagens kyrka i Sunne. Utan namnet går tillbaka till den tid då pastoratet omfattade hela Fryksdals härad. Bokens omslag pryds av ett fotografi som David tog i slutet av 50-talet från det sedan länge nedrivna Brobytornet.

Kjell Sundström

Stöpafors – ur tidningsarkiven 1907–1930

Tidningsartiklar ur lokalpress, spiralbunden, 88 sid.
Författare: Kerstin Meric, Stöpafors.
Eget förlag
Beställs från Kerstin Meric 0565-920 88

Då Kerstin Meric för några år sedan råkade få en gammal ortstidning i sin hand och började läsa den, fann hon många intressanta händelser som för längesedan hänt i hennes egen hembygd.

Hon inspirerades att fortsätta studera gamla tidningar, med att skriva av vad som fanns av intresse från bygden. Från bl. a. Sunne Hembygdsförening lånade hon inbundna årgångar av tidningslägg. Dessa skrev hon först av för hand, för att senare skriva in texterna i datorn.

Åren 1907–1930 är en händelserik tidsperiod och mycket utvecklas i bygden. Det skrivs om när Stöpafors blev elektrifierat, om bygget av Mejeriet, Folkets Hus och Klättebo Pensionat. Om köp och försäljning av Stöpafors Bruk och bruksägaren Kullberg-Mayers stora upprustning av Stöpafors herrgård. Telefonen och automobilens ankomst, och om Stöpafors beskärda del av epidemiernas härjningar i form av difteri och spanska sjukan.

Bygdens liv återspeglas i både sorg och glädje och förhoppningsvis kan denna skrift återuppväcka minnesbilder för läsarna.

Marie Söhrman

Vad vore hembygdsgården utan nävgröten?

Av Berit Juhl, foto KM idé

Lennart Svahn berättar om skrädmjölsproduktionen vid Stöpafors Kvarn

Kvarnen i Stöpafors är den enda kvarn i världen som kan tillverka det populära mjölet. Efterfrågan ökar för varje år. Totalt har Lennart och hans fru Kerstin hittills skickat iväg 45 ton skrädmjöl till affärer, hembygdsgårdar och andra beställare. Cirka 12,5 ton har skickats till hembygdsgårdarna. Det motsvarar 100–110 tusen portioner! För att hinna med allt detta har en ny mjölnare som heter William Olsson anställts. För närvarande kör de skift i kvarnen. Kerstin packar mjölet och ser till att beställarna får sina leveranser.

Antalet studiebesök har ökat. Lennart uppskattar att cirka 2000 personer har besökt kvarnen och blivit guidade och informerade om kvarnens och skrädmjölets historia. Den 2 augusti anordnade bygdeföreningen i Stöpafors och kvarnen en kvarndag där det serverades motti och fläsk. Hantverkare och försäljare visade och sålde sina produkter. Det bjöds även på musikunderhållning.

Kerstin och Lennart driver även Björkaholms kvarn där de producerar stenmalet vete- och rågmjöl. Den gamla kvarnen har rustats upp och i dagarna har en ny siloanläggning tagits i bruk. Det minskar de tunga lyften och arbetsmiljön blir bättre. En bagare driver ett företag i bakarstugan som ligger i anslutning till kvarnen. Ransbysätter som byn heter där kvarn och bageri är belägna är ett bra exempel på "Närproducerade produkter." Kedjan är kort och direkt mellan odlare, kvarn och bagare. Bengt Hedelin i Lysvik heter den bonde som samarbetar med kvarnarna och förser dem med en stor del av råvarorna.

Bygdeföreningen i Ransbysätter som ligger bakom flera av projekten har under många år arbetat målmedvetet mot att skapa utveckling och därigenom arbetstillfällen i bygden.

Planer för framtiden

Lennart och Kerstin fortsätter att utveckla och driva kvarnarna. Genom att anställa en mjölnare som lär sig konsten att tillverka skrädmjöl har de säkrat framtiden för alla mottifantaster världen över. Framställningen av skrädmjöl sker helt hantverksmässigt och det kräver både erfarenhet och tålamod för att slutprodukten skall bli bra.

Under hösten kommer Sveriges television eventuellt att göra ett program om skrädmjöl och motti. I Värmland finns även en "Nävgrötsakademi" som bevakar och arbetar med frågor som rör detta delikata ämne.

Läs mer på www.stopafors.se

Rottnesundsbygden

Av Ragnar Magnusson

Då, på 30- och 40-talen, före slalombackens tillkomst, var Rottnesundsbygden i Rottnadalens sydspets föga känd av främlingar. De enstaka turister, som tog av vid Rottneroskorset hade kanske Selma Lagerlöfs berättelse *Stenen i sjön Rottnen* i minnet när de letade sig fram på den backiga och slingriga grusvägen.

När så den trånga dalen öppnade sig för dem hade de måhända överraskats av väldigheten i sceneriet och hänfört berömt naturens djärvhet när de stannade upp någonstans och bidrog till bygdens välstånd genom inhandling av ägg och mjölk av någon belåten bondmora.

På sin fortsatta färd hamnade de vid Rottnens sydspets där Åråsbron djärvt välvde sin båge över Rottnans vatten. Antagligen sporde de Johan i Smea, som sotig och barsk lämnat smidesstädet, efter den sägenomspunna stenen. Inför en sådan enfald hade säkert Johan lagt upp ett rungande gapskratt, varpå han blivit allvarlig och visat dem vidare på Gräsmarksvägen, som här följde sjökanten. Kanske med antydan om att stanna där och där för att finna stenen. Johan i smea stod aldrig handfallen och gjorde ingen människa besviken.

Vackert! Idylliskt! Vi som bodde där upplevde det nog inte riktigt så. Det fanns en viss kluvenhet över landskapet. På dalens västsida reste sig Degerhöjden, strävt och värdigt drog den norröver med Finnfallets mäktiga höjder och Fåfängsberget som dramatiskt rände rakt ner i Rottnens kallkällvatten. I höjdfoten hade istidsälvarna skurit branta raviner och dalgångar på vars vassa åsryggar Västansjögårdarna våghalsigt klamrade sig fast med kärrvägarna slingrande som tentakler ner mot byvägen och de klappträsbankande kvinnornas tvättbryggor. Längre in under skogskantens kyliga skuggor ruvade torpstugorna, tyngda av växelprotester, blodhostig lungsot och snedbackarnas eviga hackslått. Efter allt detta skrovliga, barska och sönderskurna, mildrades omgivningarna kring Rottnaälven, vilken ringlade fram mellan mjuka kullar och ljusa, öppna fält där Hånsjö- och Hällebergsgårdarna rent av gav intryck av storbondsk välmåga. Ovanför Rottnens sandstränder kunde Årnäs- och Åråsbönderna yvas över sina välskötta lantbruk och längre österut klungade sig Brotstorphusen kring sin bygata efter ålderdomligt mönster medan Åshöjden med sina flacka stigningar förgäves försökte tävla med västhöjdens mäktighet.

Kanske anade vi något av en finstämd poesi i allt detta vi ungdomar som på lördagskvällarna efter veckans slit drog genom bygden mot nattliga äventyr. Kanske hämtade vi vår längtan efter det okända just ur de skuggor och dagrar som bildade ett brokigt mönster i dalgångarna när kvällsljuset drog upp över höjderna. Mjölkhinkarnas skrammel, starka dofter av djur och gödsel från ladugårdarna, insektsmumlet från klövervallarna, allt detta vardagsnära hade förändrats och smekte våra sinnen och väckte vemod. Fick oss att drömma om flickors löftesrika blickar och pojkhänders ömsinta smekningar. Om löften, förtroenden och kärlek. Ännu var vi inte inkapslade i de äldres jordbundenhet.

När vi som äldre återvänder till vår hembygd slås vi varje gång av naturens mäktighet. En upplevelse som dock grumlas vid minnet av ungdomsårens sociala orättvisor, torftigheten, det kroppsliga slitet som utarmade själslivet och tvingade det finstämda och vackra att drunkna i profitjaktens ackordshets.

En jultidningsförsäljares strapatser

Höstkvällarna var jultidningsförsäljarnas gyllene tid. Som sådan blev det också mig förunnat att ta mina första stapplande steg på affärslivets penningbeströdda stigar. Från Åhlen & Åkerlunds förlag hade jag beställt jultidningsprover och väntade nu med spänning på dessa. Jag gick i drömmar om förtjänster som skulle föra mig i jämnhöjd med Storjohann, Billerudchefen, vilken jag hört bönder och skogshuggare omnämna med respektfulla röster. Han var den tidens Rockefeller.

Förutom penningtillskottet fanns ytterligare en fördel med jultidningarna. Jag fick tillgång till gratis jullektyr. För naturligtvis var jag inställd på att läsa de beställda tidningarna innan jag bar ut dem!

Så kom äntligen de efterlängtade proverna med beställningslistor. Storögd bläddrade jag igenom det färggranna utbudet. Här fanns allt avpassade för alla i familjen. Alltifrån *Lill-Nisse* för trettiofem öre till den påkostade *Julstämning* för omöjliga fyra och femtio. Vem i bygden skulle spendera sådana summor på en jultidning?

Nu gällde det att komma iväg innan konkurrenterna dök upp på marknaden. På närmaste grannställe borde jag få en bra start. Fast skulle jag det? Grannen var ägare till en uråldrig, svårstartad bensinmotor som utövade en farlig lockelse på oss onger. Så när han på höstkanten stod på logen och matade tröskverket, och den töffande motorn nästan spärrade min skolväg, föll jag för frestelsen. Det upprättstående avgasröret, som avgav puffar av gråvit rök hade alltid fascinerat mig och oförmärkt spärrade jag nu detta motorns andningshål med en knytnävstor sten. Avvaktande händelseutvecklingen drog jag mig

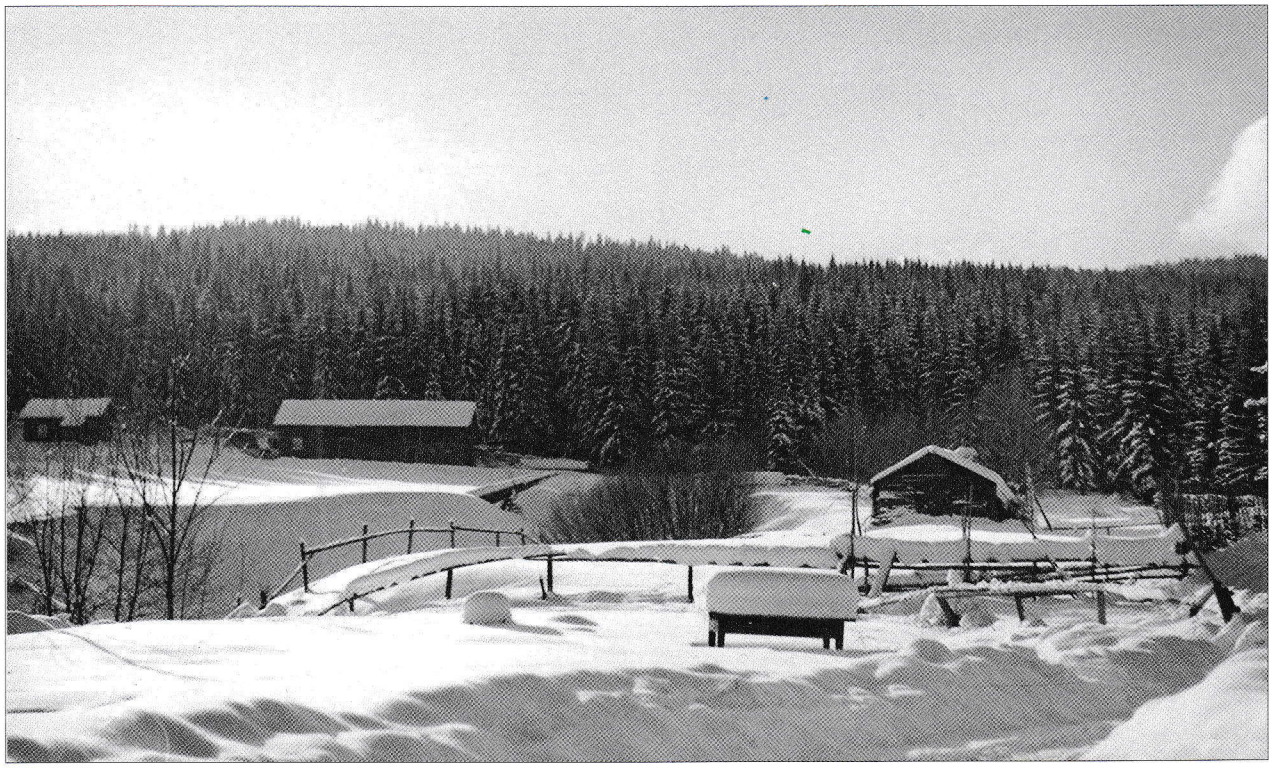

Soldattorpet i Västansjö. Här bodde grannen med tröskmotorn. På den tiden fanns det snö.

baklänges med hastiga steg. Motorn drog några kvävda suckar varpå följde en rejäl knall som slängde stenen skyhögt samtidigt som remmen med några smällar åkte av och motorn stannade. Grannen kom utrusande och hans rytande och knytnävsviftande mot mig verkade inte särskilt inbjudande. Nä, honom skulle jag inte störa med jultidningsaffärer!

Och vid varje hus i grannskapet dök minnesbilder upp på utförda ofog och inför deras hotfulla farstudörrar svek mig modet och jag vände och fortsatte min föga inkomstbringande försäljningsturné. Djupt ångrande mina syndagärningar.

Det var först i Årnäs jag vågade öppna min handel, så långt hemifrån borde mina ogärningar vara okända. Axel Finne, en försynt man, som brukade skoja med oss onger, när han höstplöjde åt mor, han skulle väl inte neka att köpa en tidning?

Så stod jag därnere vid köksdörren, försagd och drabbad av en sådan tunghäfta att jag bara stumt stirrande räckte fram tidningspacken. Men Axel skrattade vänligt och skrev på beställningslistan och så gjorde systern Inez också och bjöd på pepparkakor.

Äntligen!

Med återfunnet mod knackade jag på hos Anners där Ut och där handlades tidningar långt över min förväntan och bjöds på nybakade bullar och jag blev så vänligt bemött att jag började tvivla på min vanartighet.

Min förstumning började släppa och Där Väst i Årnäs lyckades jag stamma fram några ord om ärendet och sålde ännu fler tidningar och blev bjuden på kaffe och småkakor och nu blev min tro på mänskligheten allt ljusare och Årnäs och Årås kom alltid att framstå som de godhjärtades boningar och här fick jag mina trognaste jultidningskunder.

Självsäker stegade jag nu in hos Johan Berg, smeden vid Åråsbron, en man som kunde ryta och stå i och var bullrig i rösten och med ett skratt som kom Fåfängsberget att vibrera.

– Nä tack, tocket skräp ä int läsning för vettigt fôlk, ha, ha, ha! Nä, *Ny Dag* ska dä var, men dä begriper väl int en snôrvalp som du, sa Johan, som tillhörde de vänsterorienterade i bygden.

Han lämnade tillbaka broschyrerna som nu dekorerats med åtskilliga sotfläckar. Hans fru Matilda var norska och sålde fröpåsar på våren och nu gav jag henne en kollegialt bönfallande blick. Och med mors fröinköp i åtanke utlät hon sig:

– Å du må nog köpe e tinning åv guttongen du Johan!

– Du ligger bra te hos kvennfôlka, pojkjäkel, ha, ha, ha, dånade Johan, som nu fick möjlighet att även sota ner beställningslistan. Av Matilda fick jag härligt kletiga honungssmörgåsar, det fanns till och med rester av vaxkakorna med och det var det goaste jag ätit i dessa

sockerbristens dagar.

Och nu tycktes det som om hela världen tog mig i famn. För på både Lobrôten och Stalljaal fanns det gott om flickor som köpte *Flickornas julbok* och böcker med handarbetsmönster och Karl i Lobrôten skulle ha *Kronlund* att läsa för annars blev det ingen riktig jul!

På Ärlandsbacken visste jag att jag skulle bli väl mottagen för där bodde bänkkamraten Henry, vilken jag såg upp till med vördnad då han var mig vida överlägsen i både läxläsning och ofog. Han hade en hel drös med syskon och här blev det storaffärer och kvällsgröt med skinksmörgåsar. Affärslivet hade verkligen sina ljusa sidor!

Framgångarna hade nu gjort mig så självsäker att jag gick på värre än en symaskinsagent och framhöll vissa berömda författare som om jag varit du och bror med dem. Av egoistiska skäl pratade jag mer för vissa böcker för att få stor spridning och mesta möjliga läsning själv innan jag bar ut dem. Men jag fick mothugg när jag försökte pracka *Sportens hjältar* på en medelålder tant.

Du är inte klok pôjkkrake, dä är inte läsning för e gammel käring! Nä *August å Lôtta* ska ve ha, där känner en igen sej, flinade hon och gav karlen sin en menande blick.

Lika illa gick det när jag rekommenderade *Julstämning* till en ensamboende ungkarl:

– Julstämning? Ha, ha, ha, dänn har jag redan köpt hem, skrattade han

– Två stycken te å mä, har jag stående i kammern! Men om du har e tocka tinning mä halvnakne kvennfôlk, ja då. Det hade jag inte.

Hos Oskar på Långfall sålde jag i alla fall min första *Julstämning* och nu var jag som berusad av framgång. Helt resolut knackade jag på hos de grannar jag tidigare smugit förbi och de handlade snällt av mitt utbud utan att det minsta låtsas om min vanartighet. Tydligen hade de drabbats av minnesförlust!

Hemkommen räknade jag darrande av spänning ner mitt försäljningsresultat: Över femtiosju kronor! Och min egen förtjänst var hela fem kronor och trettio öre! Jag var på väg mot en förmögenhet. Storjohann, major Påhlsson och de andra pamparna fick se upp!

Halva natten låg jag vaken med väderspänning av allt kakätandet och räknade och kalkylerade. Tonerud, Västansjö, Hälleberg, jag hade många byar kvar, kanske jag kunde räkna hela Rottneros i mitt revir? Jag såg i visioner hur handlarn i Hånsjöboa, som också skötte posten, skulle drunkna i mina jultidningspaket. Själv skulle jag vada i pengar den här julen.

Redan nästa kväll mötte jag motgångarna. Konkurrenterna hade dykt upp! Överallt möttes jag av avvärjande huvudskakningar.

– Ve har redan köpt uttå nôr onger bortifrå! Några som rördes av min besvikelse, gjorde ett och annat barmhärtighetsköp, men att komma i närheten av gårdagens resultat var omöjligt. Jag snodde som en kippskodd räv hela veckan men sen gav jag upp. Marknaden hade blivit övermättad! Etthundratjugosju kronor gav i alla fall en bra tidningspacke att tjuvläsa utan alltför många tumavtryck, innan jag bar ut dem.

Min förtjänst blev tio kronor och fyrtiofem öre, pengar som borde gett vackra stämplar i postsparbanksboken. Ett kapital som jag i stället slösaktigt festade upp på tårtbitar vid missionsföreningens julfest. Så här efteråt finner jag det förståndigt att jag unnade mig detta!

Mordet i Bräcka

Av Arne Linnarud
Källa: Fryksdals härads nedre tingslags dombok år 1866

Vid tingsförhandling den 2 maj 1866 ställdes inför rätta drängen Sven Svensson tilltalad för mord på hustru Maria Andersdotter i Bräcka och mordförsök på hennes make torparen Nils Håkansson och deras åttaårige son Erik Oskar.

Av prästbetyget framgick att Sven Svensson är född 17 aug. 1845, äger försvarlig kristendomskunskap och har inte förut varit för brott tilltalad.

Föräldrarna är hemmansägaren Sven Ersson och hans hustru Kajsa Elofsdotter i Norra Viken. Fadern avled år 1847 och modern ingick några år senare nytt äktenskap med hemmansägaren Per Persson i Bräcka, som i ett tidigare äktenskap hade en son.

För ett år sedan flyttade Sven Svensson till sin broder Jan Svensson i Bräcka för att biträda honom vid skötseln av hans hemmansdel därstädes.

Anklagade Sven Svensson var lång till växten och tycktes äga stark kroppsbyggnad. Han framträdde inför Rätten, blek, skälvande och under häftig sinnesrörelse. Han bar sitt huvud lutat emot bröstet, höll en näsduk tätt intill sina ögon samt tycktes vara nära att svimma varför han tilläts bli sittande på en stol inför Rätten. På de frågor som Domhavanden framställde kunde Sven Svensson inte avge något svar utan förhöll sig helt och hållet stum.

Händelseförloppet

Under arbete med skogshygge kom Sven Svensson att tänka på att han behövde pengar till "något hvart" och visste att Nils Håkansson tidigare till ett närbeläget pappersbruk levererat ett lass lump och förmodade att Nils borde inneha pengar för den försålda lumpen och att han dessutom bedrev en liten handel med bl. a. knappar och nålar. Han beslöt då att mörda både Nils Håkansson och hans hustru Maria Andersdotter för att komma åt hans pengar. I detta uppsåt begav sig Sven Svensson sent på kvällen den 13 april till Nils Håkanssons bostad, där han våldsamt slog sönder de trenne rutorna i ena hälften av fönstret och med yxan högg av mellanbågarna och gick in i stugan och fram till den kända platsen för makarnas gemensamma säng, där han höjde yxan och tilldelade den ytterst liggande hustrun flera hugg på åtskilliga ställen av kroppen så att hon högljutt kvidande vältrade sig av och an i sängen. Mannen vaknade och beredde sig att stiga upp, då våldsverkaren fortsatte att rikta yxhugg emot honom och träffade hans vänstra arm. Sedan Nils Håkansson kommit upp på golvet började Sven Svensson brottas med honom och försökte dels att med knäna krossa hans bröst, att med händerna sönderriva hans mage för att riva ut inälvorna, dels att riva ut hans kindkött allt i uppsåt att döda honom. Gossen Erik Oskar fick ett slag så att hans vänstra nyckelben blev avslaget.

Nils Håkansson lämnade stugan barfota följd av sonen Johannes och skyndade ut i natten till Erik Perssons stuga för att berätta om illgärningen. Samtidigt avlägsnade sig också Sven Svensson av fruktan för att Nils Håkansson skulle återkomma och med biträde av tillkallade grannar gripa och känna igen honom. Han gick hem till sin bror Jan Svensson och lade sig att sova på sin vanliga viloplats sedan han på hemvägen kastat yxan in i skogen.

Grannkvinnor samlades hos Maria Andersdotter för att efter bästa förmåga bistå henne. De skickade efter läkare, provinsialläkaren dr Hedberg, men innan han hann anlända hade Maria Andersdotter redan avlidit.

Vid ett tillfälle hade Maria bett vittnena inspektera hennes sår, men de hade ryggat tillbaka när de såg hur inälvorna trängt fram.

Grannarnas omdömen om Sven Svensson

Även om han senare visat sig förkovrad till sitt förstånd var han andra skolbarn underlägsen. Sven Svenssons humör hade varit besynnerligt, vilket visat sig därav att han en dag gått i skogen och inte kommit tillbaka förrän följande dags afton. Sven Svensson hade ett allvarligt sinnelag, sällan gladlynt, ej heller häftig och våldsam, oftast fåordig och inte begiven på dryckenskap. Hans förståndsgåvor vore jämngoda med de flesta andra av hans samhällsklass.

Den tilltalade har visat sig något underlig till lynnet på så sätt att han ibland gått ensam och sträckt sin tunga utanför munnen.

När Sven Svensson skulle beredas till sin första nattvardsgång befanns hans förståndsgåvor så svaga att han fick vänta till året efter då pastor Nordmark fortsatte undervisningen och då han slutligen fick tillträde till den heliga Nattvarden. Sven Svensson hade haft den ovanan att slicka sig omkring på läpparna så att de blev hudlösa.

Domen

För mordet på hustru Maria Andersdotter dömdes den anklagade till straffarbete under återstoden av sin livstid och förlust av medborgerligt förtroende för alltid; för försök till mord på torparen Nils Håkansson och på honom tillfogad kroppsskada blev domen straffarbete i sex år; för uppsåtlig misshandel av minderårige gossen Erik Oskar dömdes Sven Svensson till två års straffarbete.

Gettjärns Ljusförening 50 år 2009

Vid pennan Inga-Stina Nilsson Sjöbacka, Gettjärn november 2008

År 1954

Det började med att Elsa och Edvard Nilsson åkte till Östersund för att hälsa på sin dotter Ulla. Hon hade flyttat dit för att jobba i Wisénska bokhandeln. Med på resan var Hildur och Ville Larsson, lärare i Gettjärn. När de åkte hem kom de förbi en ort som hette Ytterhogdal och där var det vägbelysning, som inte var vanligt på den tiden.

Elsa och Hildur gick in i affären i Ytterhogdal och frågade hur det kunde vara möjligt att det var vägbelysning på orten. De fick veta att damerna på orten hade sytt, broderat hantverk, och dessa alster hade försålts och givit ekonomi till vägbelysningen.

När Elsa och Hildur kom hem talade de med alla grannar i Gettjärn vad de varit med om. De diskuterade om det inte skulle vara möjligt även i Gettjärn. Sagt och gjort bestämdes det att de skulle samlas på Villa Brantsnäs (ett Värdshus) vid sjön Rottnen och bestämma vidare. Villa Brantsnäs ägdes av Karin Rehnström, som kom till kommendörkaptenen Anker med fru, som 17-årigt hembiträde från Ockelbo. När kaptenen dog stannade Karin hos änkan fru Anker, hon var hos henne i många år. Så dog fru Anker och Karin fick köpa villan av Ankers barn. Karin startade pensionat. Där var det många av bygdens bröllop och kalas men även idrottsfester.

På Villa Brantsnäs bestämde man att damerna i Gettjärn skulle träffas var fjortonde dag, på kvällstid när alla var lediga och i Gettjärns skola. Där skulle man sy och öva teaterpjäser. Sedan skulle man ordna fester sälja hantverket och spela upp teaterpjäserna och på så sätt få in pengar till vägbelysning. Gettjärns skollärare Ville Larsson, allt i allo, stod för ledningen av Julfesterna som även gick under benämningen Julmässor. Det stöptes även ljus och lagades julmat till Julmässan. Det vävdes trasmattor och knöts ryamattor, som var vinster till lotterier.

Damerna i syjuntan

Elsa Nilsson, Bråtarna, Hildur Larsson, Skolan, Alice Johnsson, Berget, Jenny Larsson, Där Fram, Selma Höglund, Otterås, Gullan Nilsson, Nybo, Frida Johanesson, Hag, Inga-Stina Nilsson, Sjöbacka, Mary Hemberg, Bråtarna, Asta Nyqvist, Ängåsen, Margit Eriksson, Dalen, Greta Mattsson, Smedgården, Eva Larsson, Där Fram, Maj Eriksson, Där Öst i Boberg, Lilly Johansson, Näs, Gunborg Svensson, Lundby, Elsa Sjöberg, Gärdet, Karin Danielsson, m. fl.

Kaffet har varit den röda tråden i belysnings arbetet i Gettjärn. Naturligtvis drack man kaffe vid festen. Här är det fru Greta Mattsson som ser till att Wilhelm Larsson och Sigurd Jonsson får var sin kopp som tack för gott arbete.

Kaffe drev fram vägljuset

Stor ljusfest i Gettjärn

"Nu tänder vi" stod det på affischerna, som för re veckohelgen hade satts upp runt om i Gettjärn. Tände gjorde man också och inom bråk delen av en sekund var de centrala delarna av byn storstadsmässigt upplysta av 31 ljusrörsar maturer, som har placerats ut efter en två kilometer lång vägsträcka. På söndagskvällen gi ck man i Gettjärn man ur huse för att vara med vid den "ljusfest", som dagen t ill ära anordnades i skolan.

Tidningsurklipp ur Fryksdals-Bygden 1959.

Även den yngre generationen fanns representerad i syjuntan, Britta Höglund, Otterås, Gun Hemberg, Bråtarna, Inga-Lill Nilsson, Sjöbacka, Kerstin Hemberg, Bråtarna, Kajsa Larsson, Skolan, Inger Nyqvist, Ängåsen.

År 1959

Det året hade vi så pass mycket pengar att vi skulle försöka få i gång vägbelysningen. Vi fick ett bidrag på 5 000 kr av Sunne kommun. Det blev ett stort projekt för bygden där alla på olika sätt fanns med och bidrog, med det man var bäst på. Det skulle grävas, läggas kabel, skrapas rost och målas stolpar mm. Alla som ställde upp gjorde det gratis för bygdens skull.

Armatur och koppling av lysrör var man tvungen att köpa av El-tjänst i Sunne och deras montör Karl Johansson monterade lysrören. Stolparna skänktes av Algot Mattsons företag. Från Holger Erikssons Rörledningsfirma kom Holger Eriksson och Nisse Danielsson, som svetsade böjarna på lysstolparna. Skrapning av rost och målning av stolparna gjordes av damerna och färg fick

Överst från vänster. Elsa Nilsson, Kajsa Larsson, Inga-Lill Nilsson, Margareta Svensson.
Mellersta raden. Selma Höglund, Gun Hemberg, Kerstin Nilsson, Karin Johanesson, Brita Höglund, Britt Johanesson, Ulla Sjöberg.
Raden längst ner. Kerstin Hemberg, Mary Hemberg, Gunborg Svensson, Lily Johansson, Jenny Larsson. Foto Inga-Stina Nilsson

man från Nilssons Måleri. Göran Mattsson, Åke Nilsson och Kjell Johansson var med och grävde för el-kabel. Kjell körde traktor, som drog en kabelgrävare, som lånats från Rottneros el-bolag. Göran och Åke var med och styrde denna. Därefter lades el-kabel av Ville Larsson och Karl Nilsson, Sjöbacka m. fl. Karl filmade det mesta av projektet. Karl Nilsson, Mossen, och Bertil Sjöberg var med och blandade bruk. Sedan skulle det läggas tegelsten på kabeln, allt skulle vara gratis. Edvard Nilsson lånade oss lastbil med Åke Nilsson som chaufför.

Det fanns ju inga liftar på den tiden utan vi fick låna en stege med 4 ben, fyrkant alltså, med en platå för montören. De som flyttade den mellan stolparna var Johnny Nilsson och Johan Larsson, allt gratis.

Vi åkte till Sunne gamla Sjukstuga, som revs, och plockade tegelsten från muren. Vi var många både damer och herrar. Därefter åkt vi till Västerrottna tegelbruk och fick plocka skadade tegelstenar. Vägrör användes till stolparna som fundament. Varje ledig stund var alla herrar med och monterade. Vägsträckan blev från Nybo i söder till Rottnens södra ände i norr, ca 2 km.

Sammanhållningen var enorm

När allt var färdigt och strömmen sattes på och Gettjärn hade vägbelysning var det bara att börja på nästa projekt. Hur löser vi ekonomin för underhåll och el-förbrukning? Jo, det blev syjunta, knytning av ryamattor, stöpning av ljus mm och Julmässor och Julfest med teater och musik. Så småningom efter många, många år tog Sunne kommun över ansvaret. Då hade vägbelysningen ytterligare en gren. Norra änden av gamla vägen till Stor Hag.

År 2008

Idag finns pengar i föreningen som kan disponeras för framtida projekt. Ordförande är idag Britt Dahlgren och kassör Lars Nilsson. Övriga i styrelsen Kristina Nilsson, Solveig Nilsson och Bertil Mattsson.

En ofrivillig förmiddagsvisit i Trångstad

En semesterresa sommaren 1952

Av David Myrehed

Solen hade ännu ej nått över trädtopparna, när vi skakade fram på en fryksdalsk landsväg en lördagsmorgon i början av augusti 1952. "Vi" var dels Skôrven, en Chevrolet, som nått 20-årsåldern, dels dess last bestående av fem ungdomar i ungefär samma ålder. Det var mina bröder Arne och Robert, min syster Ella och min flickvän Birgit. Skôrven hade vi nyss anskaffat för 870 kr. Färden var ämnad som en semestertripp, och destinationen var Skåne, närmare bestämt Hvilan i Åkarp, där en annan broder gick i skola.

Vi hade startat tidigt på morgonen från hemorten i Sunne för att om möjligt nå målet redan tidigt nästa dag. Ett rejält tält var placerat på den ena främre stänkskärmen, och sovsäckar, matvaror m. m. hade vi stuvat in i bagagelådan. Björkkvistar prydde det yttre och fick skyla över diverse skröpligheter.

Länge fick vi inte njuta av fartens tjusning denna morgon, förrän Skôrven sade ifrån, att nu ville den ha rast. Det hände i Trångstad strax norr om Kil. Arne, som körde, märkte plötsligt att något var på tok. Bilen började sakta farten, samtidigt som motorn ökade och gick alltför lätt. Jaha! Nu satt vi vackert här. Vi trodde, efter en första undersökning, att en bakaxel var bruten. När vi omsider fick fatt i en reparatör, konstaterade emellertid denne brott på kardanaxeln. Det blev bogsering till en närbelägen reparationsverkstad. Vi blev lovade hjälp med lagningen där, om vi monterade isär själva. Och det gjorde vi gärna inför utsikten att annars få avbryta vår resa redan så här i början. Axeln svetsades, men man gav oss inte någon garanti att den skulle hålla hela resan ut. Det tyckte vi fick bli ett senare bekymmer. Glada över att åter ha Skôrven vid full vigör, plockade vi ihop våra grejor och rullade vidare. Nu var vi åtta timmar försenade, men strunt i det! Vi var ju på semesterresa!

Vi kunde nu riktigt njuta av färden efter det smutsiga och besvärliga arbetet under förmiddagen. Småningom kom vi in på Göteborgsvägen. Här var trafiken livligare. För oss blev detta märkbart främst genom de oupphörliga omkörningarna. Arne gjorde visserligen ett försök att något så när hålla farten, men det stod inte på för-

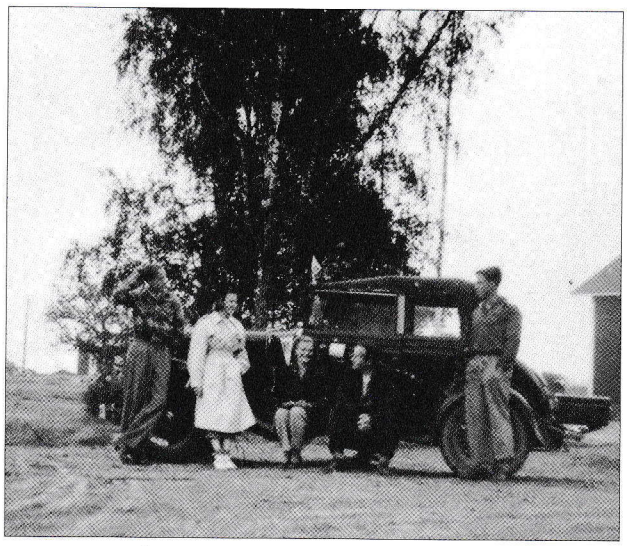

Klara för avfärd.

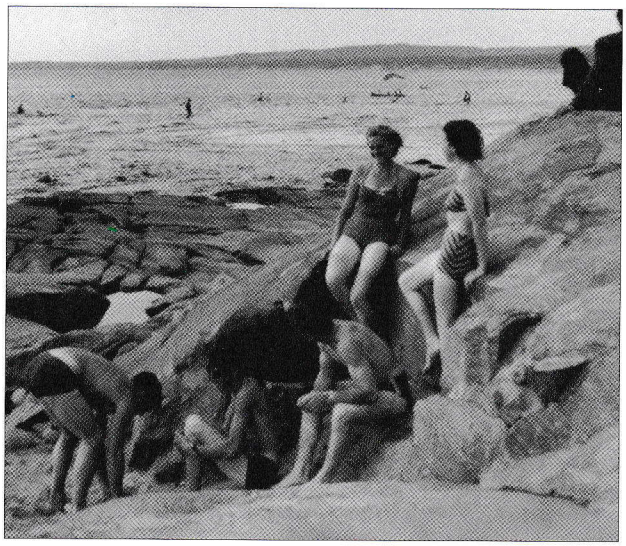

Rast vid Tylösands havsbad.

rän kylaren liknade en gejser i utbrott, och den gamla Skôrven fick lov att ta det lite lugnare.

Vi nådde snart Dalsland, och det hela började se tillfredsställande ut. Mil efter mil rullade de slitna däcken framåt på släta asfaltvägar, och vi var överens om att den gamla Chevan gick riktigt som en bil. Bom!... Kling!... r-r-r-r-r-r-r-r-r !

– Vad var detta? Jaså, ingenting annat! Främre kofångaren hade lossnat vid ena sidan och släpade dels mot hjulet och dels mot vägbanan. Snabbt ordnat med en bit järntråd ur reparationslådan! Vi passade nu på att byta björkris. Det gamla hade vissnat av vinddraget. Och så hoppade vi in och fortsatte.

Över den vidsträckta Dalboslätten, mellan guldgula vetefält och ängar med betande kor gick färden vidare mot Västergötland. Under eftermiddagen åkte vi längs Göta älv. Landskapsbilden här med de nästan kala bergknallarna skvallrade om, att vi närmade oss västkusten. Vid Lödöse blev det ofrivillig matrast. Ena bakdäcket blev plötsligt tomt. Farten var kanske något för hög för de gamla sportdäcken, som blev ganska heta. Detta var tydligen inte bra för luftslangarna som inte heller var så unga. Ja, nu skulle det bytas hjul. Reservhjul hade vi men ingen domkraft. Med ett par vedklampar och ett järnspett, som jag fick låna i en närbelägen gård, ordnade vi dock snart upp det hela. Uppehållet blev inte långvarigt för vi var alla smått förargade över den kraftiga förseningen tidigare på dagen, och ville komma så långt som möjligt före kvällen.

Milen och timmarna gick, och ljusen var redan tända, när vi nådde Göteborg. Där åkte vi runt och såg oss omkring under en timme, och fortsatte sedan ut på landsbygden åt kungsbackahållet. Det var nu hög tid att söka reda på en lämplig tältplats, eftersom klockan närmade sig midnattstimmen, och det var alldeles nermörkt. Detta blev ganska besvärligt, och när vi äntligen kunde plocka fram tältet och skulle resa detta, brände vi oss på brännässlor. Förklaringen fick vi nästa morgon. – Vår lägerplats befanns vara en formlig skog av brännässlor alldeles intill en gödselhög.

Tillvaron på denna vår resas första lägerplats blev av flera anledningar mindre angenäm, bl. a. beroende på några kor, som släpptes ut på bete tidigt på morgonen. Kulmen nåddes, när vi upptäckte, att det ena bakdäcket var tomt. – Jaha! Reservdäcket var ju också tomt sedan dagen före. Och så var det söndag till på köpet. Men här kunde vi inte stå. Snälla människor hjälpte oss att få kontakt med en reparatör som mötte upp och lotsade oss in till ett ställe i Kungsbacka där vi kunde få hjälp. Vi fick offra en ring och köra med den tom de få kilometerna in till stan, där vi fick den andra lagad. Det var inte utan, att Skôrven väckte en del uppseende, när vi körde på det tomma däcket. Det var ju inte underligt, att folk försökte göra oss uppmärksamma på punkteringen, när luftslangen krupit ur däcket och piskade och slog mot både stänkskärmen och vägbanan. Men vi vinkade bara glatt tillbaka.

Vistelsen i Kungsbacka blev inte långvarig och vi fick en trevlig färd genom Halland i fortsatt vackert väder. Under gårdagen hade Arne blivit ganska nöjd på att köra. Han hade rent av fått ont i armarna av att styra den svårtyglade Skôrven. Så nu fick jag överta det ansvarsfulla kallet. Vi började inse, att vi inte skulle hinna fram till målet i Åkarp denna dag och därför beslöts, att havsbadet i Tylösand skulle äras med ett besök. I bilparkeringen där placerades Skôrven sida vid sida med sina tjugo år yngre kusiner. Liksom annorstädes, där vi färdades fram, åstadkom vårt gamla vrålåk även här en

hel del munterhet. Kanske föll blicken på den rostiga vattenflaskan, som hängde på ena parkeringslyktan, eller fångades intresset av den rulle toalettpapper, som placerats utanpå den ena dörren.

Det salta doppet i Kattegatt blev ett härligt avbrott på färden denna varma eftermiddag. En matbit i barserveringen stärkte också välbefinnandet, och stämningen var god, när ekipaget fortsatte mot söder. Vi planerade nu för nästa nattläger och beslöt förlägga detta till någon plats i norra Skåne. Om nu inte bilen ville rasta tidigare förstås. Det var kusligt att tänka på det sönderkörda reservdäcket. Men den saken skulle vi ordna nästa dag, som var vardag.

Solen började närma sig horisonten, när vi körde genom Laholm. Aftonrodnaden, som speglade sig i Lagans lugna vatten, den mörkgröna lummiga grönskan, popplarnas långa skuggor – allt detta fascinerade oss. Vi tyckte oss med ens förflyttade till sydligare nejder. Landskapet ändrade emellertid karaktär, när Skôrven efter en stund började streta uppför Hallandsåsen i gränstrakterna till Skåne. Huvudintresset blev nu bilens kylare. Skulle den gamle kämpen klara de här långa backarna utan att koka över? Vi närmade oss krönet. Ja verkligen! Han klarar det! Då hände något kanske inte så oväntat: En smäll – det välbekanta ljudet från Trångstad – och sedan var det stopp. Kardanaxeln igen!

Ett sällsamt möte.

Bättre tältplats än den Skôrven ordnade åt oss på Hallandsåsen, får man leta efter. Där fanns gott om buskar och ris, som vi kunde lägga ut som en bädd under tältet. Men förargligt var det ändå. Hela måndagen gick åt till reparationen, som vi fick hjälp med från en liten smidesverkstad i Båstad. Först mot kvällen kunde färden fortsätta över Skånes gräns. De fem något modstulna ungdomarna från föregående kväll hade fått ett gladare ansiktsuttryck igen. Det hade alltmera blivit så under färden, att den gamla chevroletens krämpor bestämde över resenärernas humör. Och på sistone hade den till och med börjat välja natthärbärge. Senare har en ordvitsande släkting beskrivit saken så att det var Herr Axel Kardan som bestämde reseprogrammet.

Den kvällen nådde vi Åkarp, som ligger strax söder om Lund. Vi hade då kört åtskilliga mil i månsken. Ankomsten blev såpass sen, att vi inte uppsökte Ingvar förrän nästa dag. Arne var den ende i sällskapet, som var lokaliserad på platsen, och han letade reda på en fin tältplats nämligen ett hörn av folkhögskolans fotbollsplan. Denna skulle bli vårt hem under två nätter. På tisdagsmorgonen blev uppvaknandet angenämt. För första gången under resan kunde vi morna oss utan att behöva tänka på att reparera bilen. Väckningen sköttes för resten av en grupp gymnastiserande flickor från folkhögskolan.

Vi tillbringade ett par härliga dagar under Skånes sol, med utflykter i öppen bil till bl. a. Skanör och Falsterbo. Det blev sedan dags för hemfärd. Ursprungligen hade vi tänkt åka längs östkusten, men nu styrde vi i stället norrut mot Norge. I Hälsingborg behövde Skôrven ett ringbyte igen. Under tiden vi fick hjälp med detta tog vi en tur med färjan till Helsingör där Birgit och jag bytte ringar.

När vi fram på eftermiddagen fortsatte norrut hade Robert tagit över ratten och med de nyförlovade i baksätet bar det av till nästa övernattningsplats. Vi reste tältet bakom en brädstapel vid en såg i trakten av Falkenberg.

Nästa morgon kunde vi fortsätta mot Göteborg utan inledande reparationer. Arne som studerat i staden och var väl lokaliserad där hade hand om rodret. En del gator är ju ganska backiga och nedfarten från Masthuggskyrkan kändes rätt äventyrlig på grund av Skôrvens utslitna bromsar.

Vi fortsatte under eftermiddagen genom Bohuslän mot norska gränsen. Himlen hade mulnat och regnet började falla när vi - eller rättare sagt Skôrven - tog rast på torsdagskvällen halvannan mil från Norges gräns. Åter en tom bakring! Och till råga på allt hade vi kört en stund på den tomma ringen utan att märka att det skakade mera än vanligt. Den var alldeles söndersprucken, men det där fick vi lämna till nästa dag.

Det nattläger vi nu fick var det ojämförligt sämsta under resan. Vi slog upp tältet i det våta gräset ett par meter från rikshuvudvägen med dess bullrande trafik. På andra sidan hade vi, på ungefär tio meters avstånd, järnvägen. Att det inte blev någon god sömn behöver jag väl knappast nämna. Att nästa morgon i hällregn försöka reparera var heller inte så trevligt. I en närbelägen cykelverkstad fick vi låna domkraft och träull. Den senare använde vi i stället för luft i det sönderkörda däcket. Visserligen hade vi i Båstad köpt ett väl använt däck med slang för åtta kronor, men detta tordes vi inte använda, förrän det blev bättre pumpat. Och i cykelverkstan kunde man inte få in någon luft i ett bildäck. I trettio kilometers fart skakade vi sedan fram mot Svinesund. Träullen yrde om bakhjulen till de förbipasserandes förnöjelse. Fort gick det inte, men vi fick nöja oss därmed, ty något bra däck till den gamla sällsynta hjuldimensionen hade vi inte kunnat uppbringa. Det fanns bara nya, och dem hade vi inte råd att köpa.

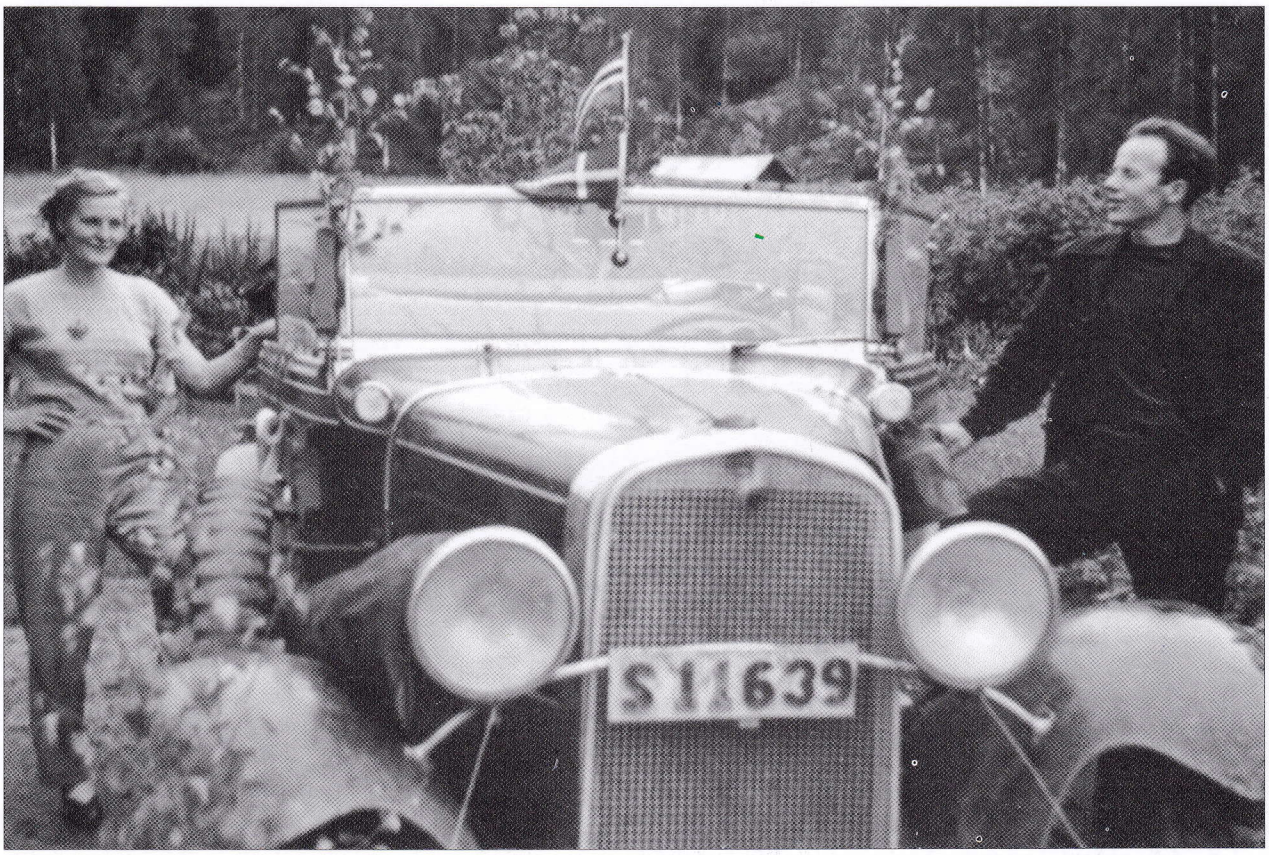

Hemma igen efter den äventyrliga resan.

Regnet upphörde småningom, och det såg ut som om norrmännen skulle välkomna oss med vackert väder. När Skôrven rullade över Svinesundsbron hade den träullshjulet i reserven och hoppade nu glatt in i Norge på åttakronorsdäcket. Det blev en trevlig omväxling att köra i högertrafiken. Vi var nog lite fundersamma i början, men rätt snart var Arne och jag, vilka turades om att köra, överens om att detta var bättre än vänstertrafiken. Skôrven, liksom de flesta bilar, var byggd för högerkörning, och varför skall man då envisas därhemma med sin vänstertrafik? I Norge var det som om vår gamla Chevrolet blivit föryngrad. Här väckte vi inte alls samma uppseende längre. Norrmännen färdades gladeligen på betydligt äldre årgångar.

På vår färd mot Oslo stannade vi då och då för att om möjligt skaffa ett däck. Till svar på våra frågor om nittontums bildäck kom: "Har dere sukker?" Detta var ju en bristvara där. Och eftersom vi försummat denna viktiga del av planeringen, så fanns det bara nya däck, och de var mycket dyrare än i Sverige. Under eftermiddagen anlände vi till den norska huvudstaden. Skôrven rullade uppför Karl Johann, och framför oss låg Kungliga slottet. Tänk, att vi var så långt komna nu! - Jag kom att tänka på dem som varit skeptiska vid vår avfärd. - De skulle allt se oss nu! Nåja, skeptikerna hade nog fått rätt på sitt sätt förstås, även om vi var så här långt komna nu.

I Oslo besökte vi bl. a. Vigelandsanläggningen i Frognerparken. Denna skapelse är väl enastående i sitt slag?! Man kan inte låta bli att beundra konstverken även om man inte tycker att de grova och klumpiga figurerna är särskilt vackra.

Senare på eftermiddagen fortsatte vi mot Kongsvinger och svenska gränsen. När vi slog läger på fredagskvällen, befann vi oss cirka fem mil från gränsen. Det hade börjat regna igen, men stämningen var trots detta på toppunkten. Till stor del berodde det väl på, att det dåliga hjulet hittills trotsat våra farhågor och gav oss gott hopp om att komma hem utan flera reparationer. Klockan var över elva när allt var klart för aftonmåltid. Det var festligt värre. Och ficklampan, som hängde i tälttaket, hade fått nytt batteri. Efter en uppfriskande avsköljning i Glomma nästa morgon, ställdes färden mot hemmet. Allt gick lyckligt, och med danska och norska flaggorna i topp, som symboler för den oförglömliga färden, anlände expeditionens deltagare åter till fädernedalen.

Stöpafors herrgård – Lötafors i Gösta Berlings saga

Av Pia Eriksson, Bräcka

Mangårdsbyggnaden är uppförd 1742 av bergsrådet Christoffer Myhrman den äldre, född 1712 i Filipstad och död 1775. En bildad man vars sondotter blev Esaias Tegnérs maka. Omkring 1764 sålde han till kronobefattningsmannen Per Collin.

Därefter har det varit många ägare till Stöpafors herrgård, allt från grosshandlare, lagmän, biskop, bruks-patroner och löjtnant. Enligt boken Svenska Gods och Gårdar från 1947, omfattade arealen 65 ha åker och 331 ha skog, 35 kor, 6 hästar, 8 svin och 12 får. Ingenjör Olof Kullberg-Mayer som ägde herrgården mellan åren 1917–1923 hade förmodligen det bra ställt och gjorde en total upprustning av herrgården, som när han tog över den såg bedrövlig ut.

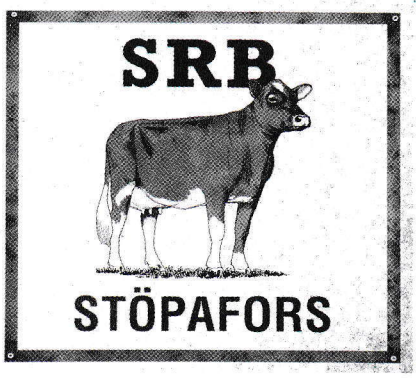

Det rustades både ute och inne, de yttre formerna bevarades så långt som möjligt. Men inredningen i samtliga byggnader genomgick fullständig förnyelse. I den stora flygelbyggnaden inreddes på nedre botten lokal för postkontor med väntrum samt gårdskontor och på övre plan bostadslägenhet för kraftstationens föreståndare. Andra flygelbyggnaden inreddes för kökets behov. Hela ladugården moderniserades fullständigt för en besättning av SRB, svensk rödbrokig boskap. Trädgården genomgick också en total upprustning med sandade gångar ned mot den skummande forsen, gräsmattor, viloplatser och bersåer.

Efter Kullberg-Mayer kom jägmästare Albert Göthe som bodde på herrgården åren 1923 till 1954. Jonas Bengtsson köpte gården 1954 och ägde gården tills det att sonen Ingvar tog över 1976. Ingvar och hans hustru Margaretha ägde den fram till 2001. År 1990 bildade makarna aktiebolag tillsammans med sonen Anders, som då ville bli delägare i jordbruksdriften. Den östra flygeln hyres ut, i den västra bor sonen Anders med familj, hustrun Nan och deras dotter Alva.

Gårdens areal är idag 338 ha produktiv skogsmark och 90 ha åker, därtill arrenderas 90 ha åkermark. Driften är inriktad på mjölkproduktion. År 2000 byggdes en ny ladugård och samtidigt installerades här Fryksdalens första mjölkrobot. En utbyggnad av den nya ladugården gjordes 2007 och ännu en mjölkrobot installerads. På gården finns nu ca 150 kor, plus ungdjur.

Uppvärmningen av herrgården har Ingvar löst på ett genialt sätt genom att ta vara på värmen från ladugården. Han var en av de första i Värmland som installerade en värmeväxlare. Värmepumpen är placerad i mark plan

och fungerar på samma sätt som när man använder sig av jordvärme. Men istället för markvärmen är det ladugårdens ventilationsvärme som är värmekällan. Genom detta klarar man att hålla tillräcklig värme i mangårdsbyggnaden vid en utomhustemperatur ner till -15 grader.

Av de uppgifter jag tagit del av, anser jag att Kullberg-Mayer och de tre generationerna Bengtsson är de som betytt mest för Stöpafors herrgårds utveckling genom tiderna. En fjäder i hatten till de nuvarande ägarna för allt arbete ni lägger ner.

Källor:

Svenska Gods och Gårdar, 1947
Elsa Lindskog *Gårdarna i Gösta Berlings saga*
Kerstin Meric *Stöpafors ur tidningsarkiven 1907–1930*
Ingvar Bengtsson, intervju

Stöpafors

Mig grep en längtan hit till dessa dalar,
där all min levnads bästa minnen gro,
till barndomshemmets fridfullt ljusa salar
där ärorika fäders andar bo.
Det är väl ej en dröm, en flyktig hägring,
att så jag återser i nyfödd fägring
Dig gamla, kära, kära Stöpafors.

Det gick en blodvåg, mäktig till mitt hjärta,
där tillfredsställelse och fröjd den spred
och jagade på flykt den dolda smärta
varav mitt orosfyllda sinne led,
då jag förstod att vandalismens mara
ej mera skall allsmäktigt väsen vara,
som skövla får det stolta Stöpafors

Så blev det mig förunnat sent omsider,
att se Dig återfå Din forna glans
från längesen försvunna lyckotider
en solros i en yppig blomsterkrans!
Min tankes trolska stamort uti Norden,
en oförgätlig plats på jorden,
är Du, min vackra sagas Stöpafors.

Pepa

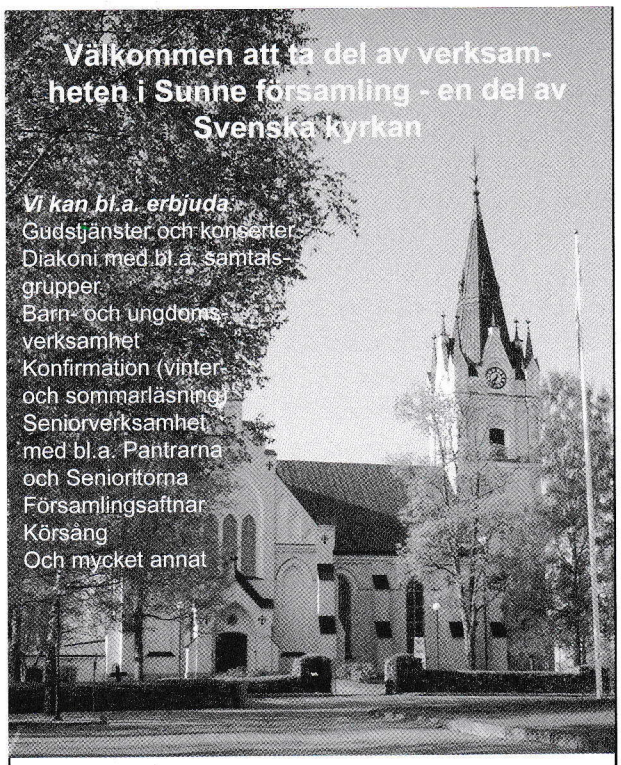

Sunne församling
tel. 0565-68 85 50
www.svenskakyrkan.se/sunne
Svenska kyrkan

K. Nilssons Måleri ab
GETTJÄRN

Utför all slags måleriarbeten
Tel. 0565-431 00

Anders 070-543 1073
Lars 070-543 1000

Gamla tidningsnotiser ur Sunne-Bygden

Sammanställt av Ulla-Britt Larsson

1924 23/3 Lasarettet i Torsby invigt
Byggnadskostnader 700 000 kr.
Inventarier 60 000 kr.

1925 6/11 Första bilen till Fryksdalen
Vintern 1909 inköpte Källarmästare Alfred Lidén i Torsby, osett och på vackra beskrivningar en amerikansk bil av märke Pope Hartford. Bilen var tvåcylindrig och på 15 hkr.

12/12 Teaterbiografen
KALLA KÅRAR. Lustspel.
Corinne Griffith i DE FÖRTAPPADES Ö.
Den nya "Quo Vadis" kommer.

1926 2/1 Sunne-Biografen
Den berömda svenska filmen
DAMEN MED KAMELIORNA
I huvudrollerna: Tora Teje, Uno Henning m. fl.

16/1 Maxim-biografen
Anders de Wahl i FLYGANDE HOLLÄNDAREN
Barnförbjuden

25/6 Hotell Gästis
Musik varje dag under säsongen
Dansafton varje onsdag och lördag. Musik av trio: Fiol, piano och cello. Konditoriservering i trädgården.

25/6 Hotell Nilsson
Varje dag. Aftonkonsert av trio: Fiol, piano och cello. Soupeér à 2 kr.

Planeringen av Lappnäs Barnkoloni påbörjades.

1927 1/5 Insamling till en radio för Sunne sjukstuga.

1929 13/7 Ingmårs Folkpark
Storfest. Harry Erikssons Jazzband. Ballongdans. Inträde 60 öre

Midsommarhelgen. Torsby Folkpark (Skulhalla) Dansmusik av Syskonen Häck. Dragning på inträdesbiljetterna midsommardagen kl. 11.00. em. Vinst en levande gris. Inträde 50 öre + nöjesskatt. Dansbanan nyrenoverad.

1933
Bese den storartade utsikten från det nyuppförda utsiktstornet Storklätten. Servering av kaffe och läskedrycker.
Arvid Håkansson

1935 1/4 Påskutförsäljning till extra billiga priser
Påskkort 10 st 15 öre. Påsklöpare 15 öre. Hyllpapper 8 m 25 öre. Servetter 50 st 25 öre. Häftstift 1 ask 15 öre. Blyertspennor 3 st 10 öre. Rakblad 5 öre. Tandborstar 25 öre. Dricksglas ½ dussin 75 öre. Damlinnen 50 öre. Höfthållare 95 öre. Damstrumpor K-silke 1.50. Näsdukar 10 öre.
AMERICAN BAZAR (Lundells hus) Telefon 26.

27/8 En ny buss
Omnibusslinjen Torsby–Vitsand–Kristinefors har idag anskaffat en buss av modernaste slag. Bland annat kan nämnas att den är försedd med särskild kupé för rökare.

1936
Oförskämt skämt
En yngre köpingsbo hade vid ett tillfälle skämtat litet med en upprymd gårdsjöbo, vilken lekfullt slängt en sill i ansiktet på köpingsbon som ilsknade till och dängde till den skämtsamme gårdsjöbon i ansiktet. Följden blev åtal för misshandel, medan den misshandlade fick fylleristämning. Båda fingo böta.

1937 22/1 Commerz Manufakturaffär
Storgatan öppnar. Alvar Jansson.

5/3 En flygmaskin passerade i tisdags över Vitsand
Den kom från nordväst och fortsatte i sydostlig riktning. Är det spökflygare som är i farten?

23/4 Tillkännagivande
Samtliga näringsställen i Sunne har på grund av den stora prisstegringen beslutat tillämpa ett enhetligt prissystem, gällande från den 1 maj 1937. Gemensamma priser: En hel slät kaffe 30 öre. En kopp kaffe 15 öre. En kaffe med bröd 50 öre. En kopp kaffe med bröd 25 öre. Då särskilt bröd beställes tillägges detta priset på den släta kafferansonen. Sunne den 20 april 1937.

Anderssons Matservering (Augusta Andersson). Anderssons Matservering (Elsa Johansson). Caféstugan (Mia Nilsson). Centralmatsalar (Gunnar Östlund). Ekebykonditoriet (Augusta Qvarnström). Folkets Hus Café (Sven Jansson).

Görlins Konditori (Hanna Görlin). Hembageriet (Forsberg o Bengtsson). Idrottscafet (Hilda Larsson). Johnssons Café o Matservering (Hanna Johnsson). Klockargårdens Café (Ester Nilsson). Nya Konditoriet (Gunnar Wallius). Privathotellet (Selma Lundell). Sandins Bageri o Café (Gustav Sandin). Svedlunds Konditori (Ester Svedlund) Sundins Café (Betty Sundin). Åmbergs Bageri o Café (Walter Nicklasson). Curts Eftr. Konditori

Hulda Sohl övertager Curts Konditori den 10 aug. 1938. Brobystugan öppnar för säsongen i juli. Thudéns Bageri o Café.

19/9 Celebert besök till Sunne
Statsminister Per Albin Hansson besöker Sunne och då han kommer att tala i Folkets Park.

1938
7/2 Sunne Tinget. Häradshövding K. Jancke.
En kvinna som roat sig med att klottra dumheter på väggen i järnvägsstationen bötade 8 kr.

Öldrickning på gatan i Sunne köping renderade ett par personer från Arnstorp 5 kr böter vardera.

Ett par personer som vid Hån, Sunne framfört timmerlast med över 3000 kg för tung belastning bötade 10x1 kr.

Brott mot ordningsstadgan. För att ha inmundigat brända och destillerade drycker på Långgatan på nyårsafton bötade en person från Nedre Ullerud 8 kr.

8/4 Arbetsförmedlingsrapport
Lediga platser: 1 statardräng, 3 jordbruksdrängar, 1 järnsvarvare, 7 landsjungfrur, 1 uppasserska, 1 köksbiträde, 1 hushållerska, 2 husor, 9 ensamjungfrur samt 2 tillf. hushållshjälp.

Oktobermårten
Ett strålade väder och mycket folk i farten, kanske rekord. På kotorget voro kreaturspriserna rätt höga. En rejäl ko fick man ge 300 kr för. Grisar 35 kr. Fåren bara 25 kr. Hästarna voro särskilt dyra. En ettåring betalades med 625–650 kr. och för en verkligt vacker häst kunde priset gå upp till omkring 1000 kr.

1939 15/6 Sunne Nya Tingshus invigt

1 015 personer aspirerade på körkort i Sunne

1941
31/1 Sunnebor omkom i fartygsolycka
Leif Björkblom född 7/1 1920 och Filip Blomkvist född 31/7 1918 från Sunne omkom vid M/S Vingalands krigsförlisning i Atlanten den 8 nov. 1940. Pojkarna arbetade som saloon- resp. mässpojkar. Fartyget var med i en engelsk konvoj då de angreps av ett tyskt bombplan och träffades midskepps av tvenne bomber så fartyget antändes. 17 man räddades av andra fartyg medan 8 saknades och förmodligen drunknade.

10/2 En radiolyssnare i N:a Ås hade underlåtit att skaffa licens, men lyssna på radio ville han och därför blev det böter med en tia.

En yngling kom körande med en paketbil mot Sundsbron, men trängseln var ganska stor och för att undvika en krock med en hästskjuts så körde han in mot torget och sladdade mot fiskkiosken som blev sönderslagen. Böterna blev 25 dagsböter à 1,50 därför att det varken fanns bensin eller körkortstillstånd för fordonet.

11/2 12 st arbetslösa i Sunne socken

28/10 Onsdagsförsäljning av kött
STEK 2,50, BIFFRAD 2,20, HÖGREV 2,00, BRINGA 1,70. LÄGG 1,30. Kupongfria ärter med fläsk 1,10. KONSUM Charkuteriavdelningen.

1942
21/3 Slöjdsal vid Östanbjörke nedbrunnen
En byggnad inrymmande en slöjdsal och bryggstuga som låg ca 20 m från skolhuset brann ner till grunden vid halv 5 tidigt på morgonen. Lärarinnan Ruth Håkansson upptäckte branden. Befolkningen runt omkring skyndade dit, eftersom de trodde det var skolhuset som brann. Släckningen omöjliggjordes då det inte fanns vatten i tillräcklig mängd eftersom den hårda vintern hade bottenfrusit alla vattendrag. Brandkåren larmades därför inte.

1943
27/3 Vpl. flygföraren Karl Einar Mellström och furir Stig Harald Siggstedt dödades vid ett flyghaveri den 26/3. Mellström skulle efter en tillfällig basering utanför förläggningsorten flyga hem planet. Härvid frångick han flygvägen och gjorde en avstickare till sin hemort invid Sunne. Mellström synes ha gjort en dykning mot sin hemgård i Mellby och härvid felbedömt höjden så att flygplanet gick i marken där det fattade eld. De ombordvarande torde ha ljutit en ögonblicklig död. Haveriet synes ha förorsakats av indiciplinär flygning. Mellström var född den 29/7 1919 i Mellby. Siggstedt var född i Söderala.

Sunne Skidlöpareförening en 80-åring med anor

Av Martin Håkansson, f.d. aktiv och styrelseledamot

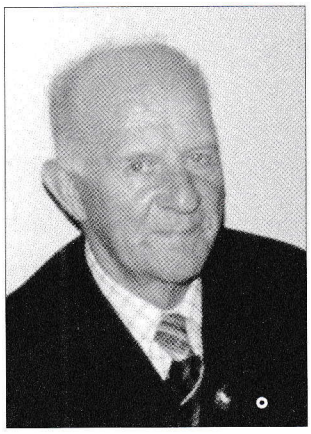

Erik Olsson.

Ragnar Hedqvist.

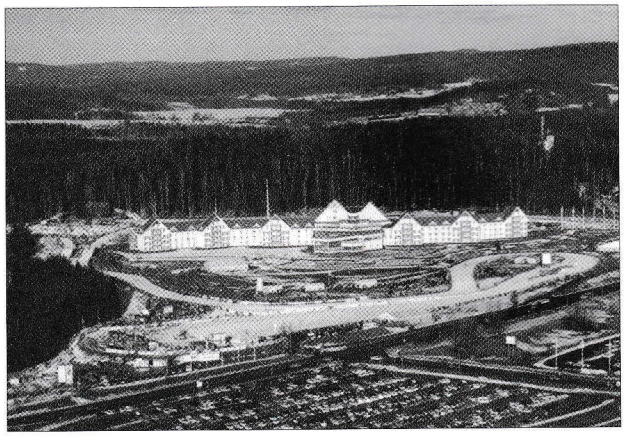

Flygfoto över Akkastadion under Skid SM 1995.
Foto Kjell Carlsson.

Föreningen bildades den 10 okt. 1928, då några skidentusiaster samlades på Nya Konditoriet i Sunne. Bland de närvarande kan nämnas polisman Ragnar Hedqvist, riksdagsman Gustav Björkman, köpman Gustav Ritzén, köpman Erik Olsson samt ytterligare ett 10-tal intresserade.

Skididrott och tävlingar, har vad man vet, förekommit i Sunne sedan i början av 1900-talet, då i IFK Sunnes regi. Allt sedan organiserad idrott förekommit på vår ort har fotbollen intagit en dominerande plats. För övriga idrotter var förhållandena svåra, med påföljd att skidans vänner ville stå på egna ben och bröt sig ur moderföreningen IFK och bildade Sunne SLF. Trots denna urbrytning har det under alla år alltid varit ett gott samarbete med moderföreningen.

Den nybildade föreningen valde till sin förste ordf. köpman Gustav Ritzén, en idrottens kämpe med ett skidintresse av stora mått. Föreningens första styrelse insåg att vägen till framgång var att börja med de yngsta. Ungdomstävlingar hölls flitigt och 1935 hade föreningen 530 startande ungdomar på en tävling. Sunne SLF började synas i såväl topp och bredd bland den värmländska skideliten och ungdomsarbetet började bära frukt.

Det första distriktsmästerskapet togs 1938 av Dagmar Nyqvist från Gettjärn på 10 km damer. Dagmar vann åter 10 km 1939. Sunnes herrjuniorer vann lagpriset på 15 km. både 1938 och 1939. Heike Henriksson från Boberg blev Värmlandsmästare på 30 km. 1941 och samma år vann Ludde Skoglund 15 km och Sunne vann lagpriset både i senior och juniorklassen.

Åren som följde var alltid sunneåkare med och tog segrar och topplaceringar i värmländska skidtävlingar. En stark skidklubb.

Att rangordna någon som föreningens bäste åkare är inte lätt, men Olle Skoglund från Torsberg är svårt att frångå. Olle tog sitt första DM tecken 1948 och har under sin aktiva tid ett 30-tal DM titlar individuellt och i lag. Vidare bra placeringar på S M, och en 16:e plats i Vasaloppet och många segrar och topplaceringar i Värmländska skidspår.

I mitten av 1940-talet inköpte klubben en gammal säterstuga, Jon Bengtsätern, uppe på Anneforshöjden. Stugan renoverades och iordningställdes som SLF:s skidstuga. Här samlades varje söndag, från tidig höst fram till tävlingssäsong, ungdomar både äldre och yngre för träning. Långa löpningar på de fina skogsstigar som fanns då. Idag är stigarna sönderkörda av skogsmaskiner. Vi grundlade en bra kondition med goda ledare och ett fint kamratskap. Skidstugan såldes på 1980-talet och är idag utbyggd och tjänstgör som rehabilitering för cancersjuka barn.

Utan goda ledare blir ingen förening framgångsrik. SLF har haft förmånen att sådana alltid funnits. Tänker ej räkna upp alla goda krafter som arbetat ideellt för sin sport, listan blev alltför lång, men kan ej frångå några: Har tidigare nämnt förste ordf. Gustav Ritzén åren 1928–1931.

Riksdagsman Gustav Björkman, ordf. 1931–1935, hade ett aldrig sviktande intresse för skidsporten och bidrog bl. a. med penninggåvor och fina priser.

Heike Henriksson 1:a på 30 km vid DM 1941

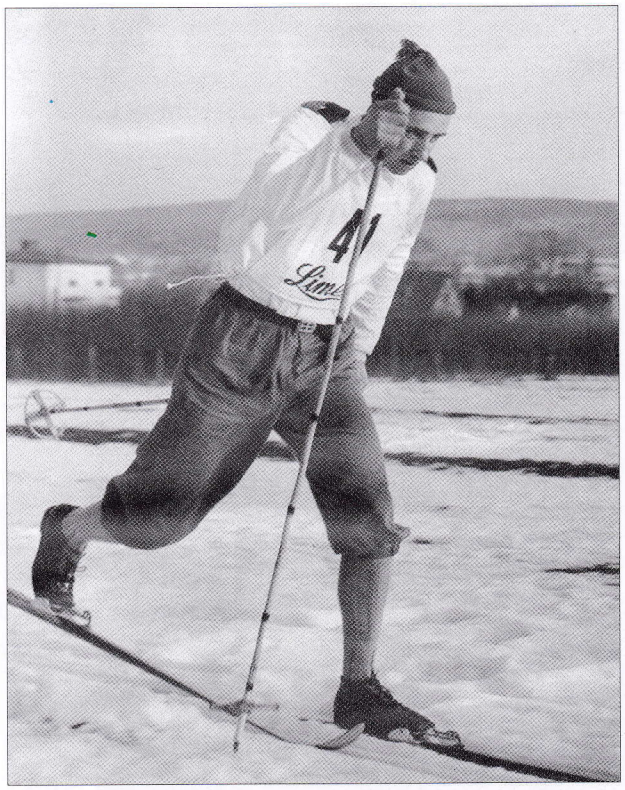

Olle Skoglund 1:a på 30 km vid DM 1955

Under åren 1935–1953 skötte polisman Ragnar Hedqvist ordförandeklubban. Under Ragnars ledning växte föreningen fram till en över hela landet känd längdskidförening. Den trygge och tvärsäkre polisen kunde konsten att få sina medhjälpare i arbete och framför allt, tro på sportens stora betydelse för ungdomens fostran. Som speaker på tävlingar var han oslagbar och en siffermänniska utan like.

Åren 1953–1962 fick skohandlare Erik Olsson den svåra rollen att axla Ragnars mantel. Erik var med i styrelsen sedan bildandet 1928 och under hans tid har föreningen haft sina största framgångar. Optimism och envishet präglade Eriks arbete där skidsporten varit A och O. Uppslag, träningsarbete, banläggning, tävlingar samt att leta upp lovande ungdomar, saker som Erik var expert på.

Hösten 1945 föddes tanken på att anordna en stortävling. Ekebyloppet kom då till stånd. Första tävlingen 1946 fick ett 100-tal anmälningar och segrade gjorde Folke Edqvist Bore Torsby. Ekebyloppet har sedan körts varje år med undantag av några få gånger då total snöbrist förekommit.

Vi har haft förmånen att se den yppersta skideliten på startplats. Olympiasegrare och världsmästare som Mora-Nisse Karlsson, Nisse Östensson, Eero Mäntyranta Finland, norrmännen Ole Ellefsæter, Germund Eggen, Magne Myrmo och Odd Martinsen, de kom, sågs och segrade.

1948 års tävling med start och mål vid Älvkullen, -30 grader kallt på morgonen, -24 vid start kl. 11.00. Trots kylan kom 2 722 åskådare och fick se Nisse Östensson Sälen, vinna. Året efter, 1949, ingen snö i Sunne, snö letades upp i Stöpafors och tävlingen kunde genomföras med över 3 000 åskådare. Även detta år segrade Nisse Östensson.

År 1965 ingen snö i Sunne. Södra Viken blev reservplats. Åter publiksuccé ca 2 500 betalande såg Eero Mäntyranta segra. År 1962 invigdes föreningens el-ljusbana uppe vid Sunne Hembygdsgård. Invigningsloppet vanns av Norges olympiasegrare Hallgeir Brenden.

Tillsammans med 7 andra föreningar arrangerade SLF Svenska Mästerskapen på skidor år 1995. Start och målplats var nybyggda Akkastadion. Vädrets makter var inte på vår sida. Regn och slask under invigningen och första tävlingsdagen, men på lördag då stafetterna kördes hade vi några minusgrader och strålande sol, vilket gjorde att ca 30 000 personer såg tävlingen.

Under senare år har SLF fått arbeta i motvind. Snöfattiga vintrar och ett stort utbud av inomhusidrotter konkurrerar om ungdomarna. Styrelsen och dess nuvarande ordf. Kent Andersson ska dock ha en stor eloge för det arbete de utför med barmarksträning på hösten, ungdomstävlingar som Lilla VM, Fryksdalsalliansen, Ekebyloppet samt deltagande i distriktstävlingar och ett 20-tal startande i Vasaloppet, vittnar om god framåtanda och händelserika 80 år.

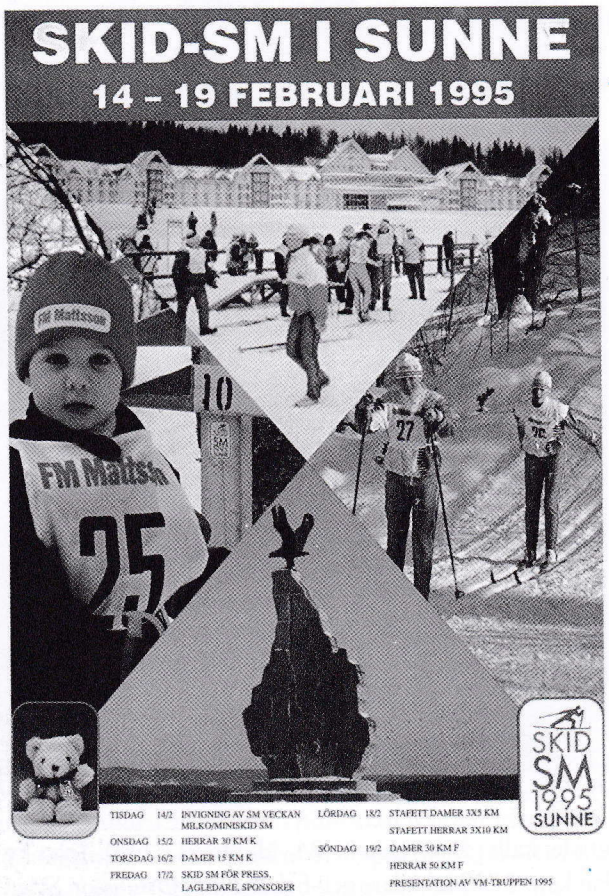

Skid SM i Sunne 14–19 februari 1995

Av Kjell Carlsson, generalsekreterare

Arrangemanget för Skid SM i Sunne i februari 1995 kom att bli det största, mest omtalade men även det mest problemfyllda arrangemang som någonsin har genomförts i Sunne, förberedelserna pågick under ett och ett halvt år och vid tiden för genomförandet deltog cirka 500 frivilliga funktionärer.

Bakom arrangemanget stod en speciell organisation som fick namnet Skid SM 1995. I denna organisation ingick 8 idrottsföreningar utan vars insatser det ej hade varit möjligt att genomföra tävlingarna. Förutom allt arbete med ekonomi, reklam och PR fanns en mängd andra praktiska detaljer som organisationen måste lösa. Det största problemet kom dock att vara bristen på snö. Det blev en skräpvinter då det förutom snöbrist även var den varmaste vintern på länge vilket gjorde det svårt att tillverka konstsnö. Alla svårigheter löstes dock och SM veckan blev en mycket stor framgång både för skidsporten, alla funktionärer och Sunne Kommun.

Under SM veckan genomfördes även en hel del sidoarrangemang med tonvikt på verksamheter i Sunne Kommun. Inte minst de konstnärliga och litterära verksamheter lyftes fram. I både inbjudan och programblad återfanns en fin skrivning av Selma Lagerlöf. Det var en hälsning till deltagarna i det Skid SM arrangemang som avhölls i Arvika år 1930. "Prise vi än så högt", osv.

Tävlingarnas framgång kan mätas på olika sätt. Trots den dåliga väderleken under hela SM veckan besöktes Akkastadion av 59 000 åskådare. Ytterligare ett mått på intresset för arrangemanget är följande uppgifter om pressens intresse för tävlingarna. I 102 svenska tidningar skrevs 345 spaltmeter. Och det infördes totalt 700 bilder om SM arrangemanget. 202 journalister var listade vid vårt presscenter och omfattande reportage förekom både i radio och TV.

Arrangemanget resulterade i ett ekonomiskt överskott som efter avslutning av SM föreningen fördelades mellan de deltagande föreningarna. Detta var *Sagan om Skid SM 1995* Alla sunnebor och deltagande föreningar och funktionärer kan med stolthet se tillbaka på vad som hände under SM veckan 1995.

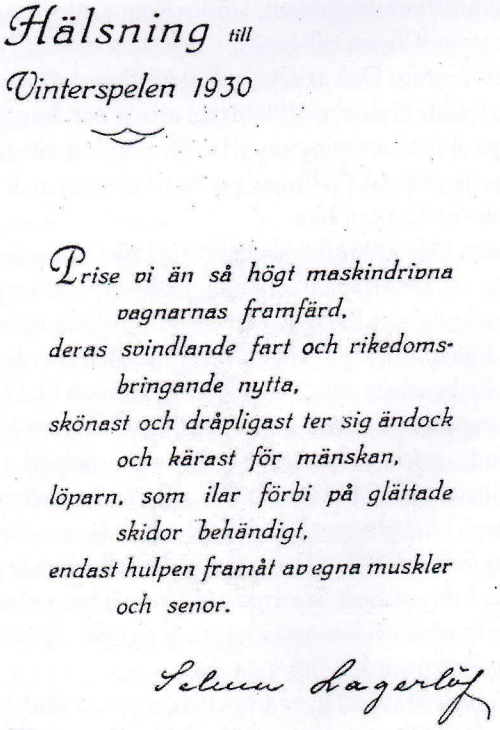

Hälsning till
Vinterspelen 1930

Prise vi än så högt maskindrivna
vagnarnas framfärd,
deras svindlande fart och rikedoms-
bringande nytta,
skönast och dråpligast ter sig ändock
och kärast för mänskan,
löparn, som ilar förbi på glättade
skidor behändigt,
endast hulpen framåt av egna muskler
och senor.

Selma Lagerlöf

Mårbacka i februari 1930.

Selma Lagerlöfs hälsning till Vinterspelen i Arvika 1930.

29 frågor om Fryksdalen

Ur Sunne Bygden 1939 sammanställt av Ulla-Britt Larsson

1. Vilken gård i Fryksdalen kallas **Sjö** i *Gösta Berlings saga*?
2. Ungefär hur bred är Fryken på det bredaste stället?
3. Vad heter Frykens utlopp?
4. Hur lång är Fryken?
5. Var är Värmlands första skolhus beläget?
6. Vilket år fick Selma Lagerlöf nobelpriset i litteratur?
7. Hur många passagerarbåtar gingo i trafik på Fryken år 1912 och vad hette de?
8. Varifrån tar Sunne sitt vattenledningsvatten?
9. Vem importerade den första slåttermaskinen till Fryksdalen?
10. Vilket år var Sunne nuvarande kyrka färdigbyggd?
11. När blev Sunne municipalsamhälle köping?
12. Hur många broar finns det över Fryken och var är dessa belägna?
13. Var i Fryksdalen finns en kolerakyrkogård?
14. Var ligger Gösta Berling begravd?
15. När byggdes Västra Ämterviks nuvarande kyrka?
16. Var deponerade "Farbror Eberhard" sin koffert?
17. Vem grundade Sunne Högre Folkskola?
18. Hur hög över Fryken är Tossebergsklätten?
19. När skedde den första invandringen av finnar till Norra Värmland?
20. Vilken gård motsvarar **Björne** i *Gösta Berlings saga*?
21. Vem byggde Kil–Fryksdalens järnväg?
22. Vilket år ägde Östmarksmordet rum?
23. Vem var då häradshövding i Fryksdalen?
24. Hur många specialaffärer finns det i Sunne köping?
25. Hur många bussar utgå en vardag från Sunne busscentral?
26. Hur högt är Sunne kyrktorn?
27. När brann Rottneros Herrgård ner?
28. Hur många öar finns det i Fryken, och vilka?
29. Vem har modellerat den byst av Anders Fryxell som är rest vid Sunne Kyrka?

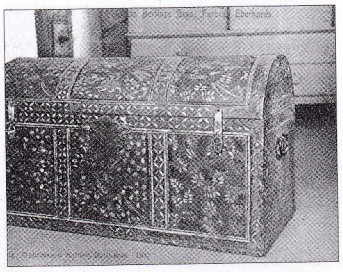

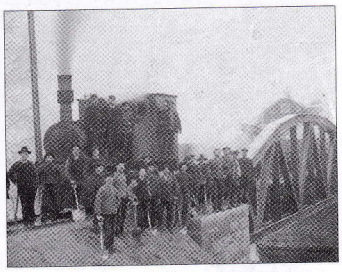

Fotografierna kommer från Östra Emterviks hembygdsförening

Söndagen den 3 juni 1934 kl. 2 em.
hålles
FEST
å
Tossebergsklätten
Sunne Blåsorkester och Sunne Hembygdskör
medverka
Invigning av Utsiktstornet
med tal av ombudsman H. O. Nilsson, Sunne
över ämnet: 'Förr och nu'
Deklamation av lärare Sven Jörnman, Rottneros.

Kläd-fyndet Haga, Sunne
Alla ålders REA-lisation
150 st. HÖST- och SOMMARKAPPOR, alla storlekar, även frukappor.
X-fra BILLIGT, enhetspris endast 29:-
oavsett vad de kostat tidigare.
Torsdag - Fredag - Lördag

Dam-mockajackorna
och annat i skinnplagg för damer och herrar, flickor och pojkar börjar nu komma in för säsongen.
Trots de kraftigt stegrade priserna på skinn kan vi, åtminstone tills vidare, leverera plagg med mycket obetydliga prishöjningar i såväl parti som minut.
WIDÉNS SPORT
Sunne. Tel. 112 15 växel.

Rätt svar

1 Öjerviks Herrgård. 2 Cirka 3 km. 3 Norsälven. 4 8 mil lång. 5 I Rottneros, är numera bostadshus. 6 År 1909. 7 Tre båtar, Selma Lagerlöf, Gösta Berling och Viktoria. 8 Hortfjärr. 9 Patron Wall på Rottneros. 10 År 1888. 11 År 1919. 12 Tre broar, två i Sunne och en i Nilsby. 13 Södra As, Östra Ämtervik. 14 Ingenstans, han är en sagofigur. 15 År 1820. 16 I Östra Ämterviks kyrka. 17 Anders Fryxell. 18 280 meter. 19 I böjnan av 1600-talet. 20 Sundsberg. 21 Ingenjör K.L. Gunnarsson. 22 År 1909. 23 Ernst von Sydow. 24 8 specialaffärer. 25 33 bussar. 26 46 meter högt. 27 Den 13 dec. 1929. 28 Tre öar, Malön, Liliön och Storön. 29 W. Runeberg.

Nöjesberget

Av Sven Ceder

Så benämndes Askerudsberget av släkt- och hembygdsforskaren Börje Stensler i Ingmår. Utifrån dennes och John "i Hagjal" Olssons anteckningar om nöjeslivet i Ingmår under flydda tider har jag vaskat fram följande fakta om dansbanor på Askerudsberget.

Omkring sekelskiftet 1899–1900 byggdes en skyttepaviljong väster om den gamla landsvägen som då utgjorde huvudvägen norrut från Ingmår – och norr om den gångstig som leder ned till badplatsen Stahalla vid Fryken. Denna skyttepaviljong revs år 1907. Därefter iordningställdes en dansbana längre norrut mot Björkefors vid Gullringsbacken där ungdomarna roade sig under 1910-talet fram till omkring 1917 då en ny dansbana sattes upp i södra änden av Askerudsberget på marker tillhörande Emtingen i Gunnarsby.

Tidigare hade lokala musiker stått för dansmusiken, men nu kom det större musikkapell som till exempel syskonen Häcks zigenarorkester från Hagfors. Nu hade dansstället utökats med skjutbana varjämte försäljning av godis och cigaretter ombesörjdes av Gunnar Schelin, Gunnarsby.

På de förutvarande dansplatserna gick man runt med hatten och skramlade ihop till spelmannen. Nu började man så småningom att ta upp entréavgift med 50 öre, men eftersom avgränsningen var bristfällig var det lätt att smita in. Omkring år 1929 avslutades dansbaneverksamheten vid den s. k. Herrgårdsbacken.

I augusti 1929 kom en annan företeelse att etablera sig på Askerudsberget. Olov Olsson, Bil-Ola, från Sunne hade skrivit arrendekontrakt med Lars Larsson i Askerud på ett markområde vid fornlämningen på Trållomman, nu skulle turisterna invadera Askerudsberget. Ett utsiktstorn och en serveringskiosk byggdes. (Foto och affischer bifogas) På en lodrät bergssida mot öster låter Bil-Ola måla flera meter höga bokstäver med orden "TILL UTSIKTEN".

Från maj månad 1932 hyr Anna "i Jal" Larsson och Emma "i Hagjal" Olsson anläggningen för att så småningom helt ta över. Våren 1934 byggdes serveringen ut med en stor veranda under tak, där det dansades **illegalt** till trattgrammofon onsdag, lördag och söndag, under tiden 1 maj–15 augusti. Enligt kassaboken hade grammofonen inköpts för kronor 2,50.

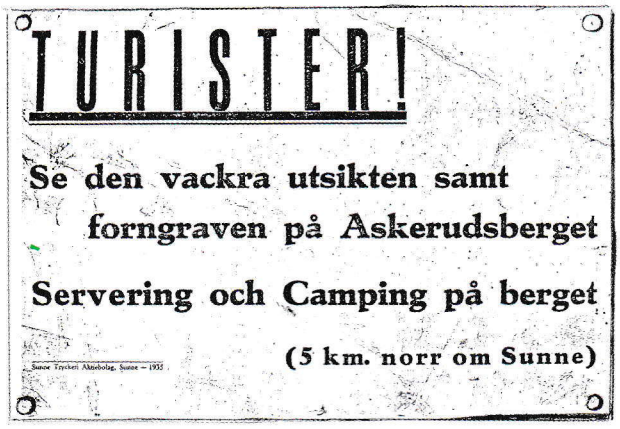

Lönsamheten var dålig. År 1934 lyckades Anna och Emma få ut vardera 55 kronor. Dagskassan kunde i bästa fall under vardagar uppgå till 5 kronor, men på söndagar upp till 60 kronor.

Söndagen den 1 juli 1934 var det tydligen invasion på "Kiket" som anläggningen kallades. En rekordkassa på 295 kronor noterades.

Utsikten blev aldrig den turistattraktion Bil-Ola eller Anna och Emma hoppats på. 1936 rivs anläggningen och dansbanan blir ladugårdstak i Haggärdet i Norra Soneby.

Nästa, och sannolikt den sista, dansbanan i Ingmår byggdes 1937. På en plats knappt en kilometer norr om Bil-Olas skapelse och som kallades Fattigstugetomten byggde Sunne Östra SLU-avdelning en sexkantig dansbana med kiosk, kaffeservering, lotterikiosk, skjutbana och talarstol. Ordförande i SLU-avdelningen var Fridolf Nilsson Östra Tomta, Norra Soneby. Han hade stor del i verksamheten vid Askerudsbergets dansbana.

Under denna dansbanans blomstringstid på 1930–1940 talen kunde upp till 700 personer lösa inträde. Nästan alla dessa var cykelburna även om någon enstaka bil försökte hitta lämplig parkeringsplats på några åkerlappar i närheten. I början hjälpte Nils, Sme-Nisch, Svensson till med att transportera besökare till festplatsen. Han hade byggt om en lastbil till buss och den

Annons om sista dansen på Askerudsberger 1959.

Det har inte gått at hitta några bilder från Askerudsberget. Det närmaste vi kom är denna, ett foto taget från Askerudsberget mot Tossebergsklätten, foto Carl Hagestam, Ö:a Ämtervik, årtal okänt. Bilden tillhör Östra Emterviks hembygdsförening.

användes för matartransporter från stora landsvägen upp till dansbanan.

Under 1938 tråddes dansen till lokala musiker som exempelvis Ernst Karlsson, Nils Källgren och Gösta Eklund. Serveringen sköttes av Frida, På Stranna, Andersson och Fru Smidt.

Vid en danskväll 1939 med cirka 600 betalande spelade Hälsinge-Kalle dragspel och en som kallades för Munken spelade fiol.

Pålitliga ordningsvakter under många år var Ivan Källgren, Hagen, Askerud och Gösta Larsson, Torp, Norra Arneby.

Omkring år 1949 upphörde Sunne Östra SLU-avdelning med sin verksamhet och Ingmårs IK övertog ansvaret för verksamheten på festplatsen. Nu var det framför allt Ivan Nilsson, Gunnarsby, som hade huvudansvaret för tillställningarna på festplatsen. Antalet fester minskade tyvärr, men vid något enstaka tillfälle hade arrangörerna lyckats skaffa kända dansorkestrar. Exempelvis spelade Sven-Ingvars en danskväll – troligen år 1958.

Sista året som tonerna från något dansband hördes på Askerudsberget var 1959. Den sista danskvällen var onsdagen den 12 augusti 1959 och då till tonerna av Jack Wilsons kvartett.

En av besökarna den kvällen var Stig Persson (Norra Arneby) numera Vitteby. Han berättar att den kvällen hade Konsum hyrt Kolsnäsudden i samband med något jubileum och att det där gavs operetten *My Fair Lady*. Stig Persson hade först besökt Kolsnäsudden för att därefter besöka den sista danstillställningen på Askerudsberget. Det var ytterligare ett antal personer som samma kväll hann med två festplatser.

Stig minns även att försäljningen av godis sköttes av Sigurd Nygren, som då var lanthandlare i Ingmår.

Källor

Börje Stensler och John Olssons *Anteckningar angående gårdar och människor i Ingmår* och som förvaras i Ingmårs Bygdeförenings arkiv i Ingmårs Bygdegård.

Brolyftet – största händelsen under året

Text & foto Lars Wennberg

Så löd rubriken för nyårskrönikan år 2008 i lokaltidningen Fryksdals-Bygden. I artikeln läser vi vidare:

Under några veckor i månadsskiftet augusti–september fanns det bara ett samtalsämne i Sunne – förberedelserna inför bytet av järnvägsbro och själva lyftet. Sunnebor och även tillresta bevakade händelserna nästan dygnet runt.

"Alla" fotograferade

Var och varannan betraktare bar på en kamera och det fotograferades flitigt. Aldrig förr har artikelförfattaren sett så många privatfotografer i aktion samtidigt! Då infann sig tanken: Var tar alla dessa bilder vägen? Som föreståndare för Sunne Hembygdsförenings bildarkiv blev svaret ganska givet: Varför inte samla bildmaterialet i bildarkivet och på så sätt bevara den stora händelsen för framtiden?

Fototävling

Glasplåtar från förra brobygget, år 1913, finns bevarade i hembygdsföreningens bildarkiv såväl fysiskt som digitalt. Den logiska följden blev att även bilder från brobytet 2008 hamnade där. Men hur göra? Undertecknad kontaktade Berit Wester på biblioteket och Britta Nyberg på Fryksdals-Bygden och vi kom överens om att utlysa en fototävling över bästa brobilden. Tidningen annonserade och bilderna kunde lämnas in till huvudbiblioteket som arrangerade en utställning. Besökarna fick sedan rösta på den bästa bilden.

Vinnare

De flesta röstade på Henrik Rundqvists bild, tagen uppe från Skäggeberg. Men endast någon enda röst efter kom Lars Erik Dahlströms foto av broarna, taget från öster. Bildarkivets personal hanterar nu alla bilder och återlämnar dem som inte kommer att förvaras på bildarkivet. Så har Sunne Hembygdsförening bidragit till att dokumentera nutiden för framtiden.

Här pågår borrningen för bergvärmen, foto Göte Oregren

Ny miljövänlig uppvärmning

Gunnar Andersson och Göte Oregren

Efter flera års utredning och diskussion om olika sätt att komma bort från oljeberoendet för uppvärmning av Vandrarhemmet och Lanthandeln, beslutade styrelsen i början av augusti 2008 att installera miljövänlig bergvärme på 30 kW samt ansöka om ekonomiskt bidrag till projektet.

Nu började en hektisk planeringstid för att få den nya installationen klar innan kylan kom. SUNNBORR, som tidigare varit vidtalade, prioriterade borrningen på Hembygdsgården och startade redan den 19 augusti. Borrningen av de fyra hålen på totalt 600 m och montage av vätskeslangarna in till Lanthandels källare var klart på en vecka.

Parallellt härmed tömdes oljetanken och skars ned till skrot. Helt plötsligt stod vi där utan uppvärmningsanordning, men upptäckte i stället en utmärkt plats där värmepumpen och varmvattenberedaren kunde placeras. Från början hade vi tänkt riva ut oljepannan för att ge plats för värmepumpen, men nu fanns en annan lösning. Vi planerade om installationen så att oljepannan kunde vara kvar tillsvidare och fungera med hjälp av olja i 25-litersdunkar. På detta sätt hade vi ingen press på oss att montera rör, ventiler och el-utrustning. När väl den nya värmepumpsanläggningen av fabrikat NIBE var klar att tas i drift den 4 november hade många små förbättringar gjorts under resans gång. Vi kände oss väldigt nöjda med vad vi hade åstadkommit.

Projektet kunde genomföras till acceptabel kostnad tack vare bidrag från Fryksdalens Sparbank och Länsstyrelsen (bygdemedel), samt att SUNNBORR ställde upp på ett så fantastiskt sätt. All rördragning och el-installation har utförts av idéella krafter.

Nu har värmepumpsanläggningen fungerat klanderfritt i ca tre månader och energiförbrukningen sjunkit till en tredjedel mot olja. Våra värdinnor på Vandrarhemmet har förklarat sig mycket nöjda med den nya värmen i alla fem byggnaderna.

Ur minnet

Nedtecknat av Gunnar Hedqvist, 1964. Sammanställt av Kerstin Meric. Artikeln anknyter till att, den 9 januari var det på dagen 70 år sedan det sista tinget hölls i Tingshuset i Åmberg. Hämtat ur Marigt Olssons samling i Sunne hembygdsförenings arkiv.

Min far, Olof Hedqvist, var född i Svinebergssätter i Sunne socken. Farfar Per Persson var son till komminister Per Lysén i Åmberg, död 1833. Farfar var båtbyggare och arrendator. Han avled vid 33 års ålder, min far var då endast tre år gammal. Farmor som var av vallonsläkt, flyttade efter farfars död jämte sina tre barn till Åmberg, för att skaffa sig och barnen försörjning. Fars äldre bror kom till Norlings Handel och reste senare, samma vintersöndag 1886 som kyrkan i Sunne brann ned, till Amerika. Han återkom aldrig till Sverige och avled för ett 20-tal år sedan i Galveston i Texas, där han varit kraftverksmaskinist.

Far var äldst av syskonen, gifte sig i Västra Ämtervik och bodde kvar där till sin död. Min far var född 1861 och fick vid tolv års ålder arbete som springpojke vid Ulfsbergs Handelsbolag som var en av de största diversehandlarna i Fryksdalen på den tiden. Här såldes bland annat mjöl, fläsk, kläder, järnvaror och brännvin. Brännvinsförsäljningen tillgick efter särskilt system och skulle kunnat kallas Sunne systembolag.

Kunderna fick skriva på sig, rekvirera ett visst parti brännvin. Nästa lördag var det utlämningsdag, dvs de under föregående vecka rekvirerade partierna utlämnades då. Brännvinet kom till Ulfsberg i öltunnor och avhämtarna fick använda medhava kärl för tilldelningen. Detta var i 2–3 år min fars huvudsysselsättning vid Ulfsbergs Handelsbolag.

Omkring 1876 kom min far till kronolänsman Anders Wahlstrand på Herrgården i Ulfsby, Länsmansgården. Till en början som postkörare Sunne–Stöpafors och sedan som skjutspojke. Nedre Fryksdalen var vid denna tid ett länsmansdistrikt. Kronolänsman Wahlstrand upptäckte snart att pappa var rätt kunnig i skrivning och räkning. Han hade gått i skolan i Södra Åmberg som då var inrymt i en bondstuga, När Pelleran, för den då unge och nydanande folkskolläraren och klockaren Jonas Görling, och inhämtat en mer än vanlig kunskap. På dessa grunder tog Wahlstrand in min far på Länsmanskontoret där han fick börja med en del kontorssysslor.

Omkring år 1878 delades Länsmansdistriktet i två delar, Fryksdals Nedre Tingslags Östra distrikt och Fryksdals Nedre Tingslags Västra distrikt. Wahlstrand blev länsman i Östra distriktet och flyttade till Brårud i Sunne.

Gunnar Hedqvist, foto Sven Karlsson

Till Länsman i Västra distriktet förordnades Wahlstrands svåger Teol. Kand. P. Adolf Persson från Valnäs i Tveta församling vanligen kallad P A Han hade först kontoret i Slottet men flyttade efter ett par år till kaptensbostället Skinnargården. Far min kom till länsman Persson redan vid distriktets tillkomst och var som länsmansbiträde i denna tjänst fram till 1891.

Under tiden från 1871 till 1891 var länsmanskontoret i Sundby i By, där far även var bosatt. Han gifte sig annandag jul 1893(4) med Lena Kristina By, dotter till distriktionskorpral Magnus Bhy, född 1818 och hans hustru Gunilla. Morfar var med som frivillig i Dansk-Tyska kriget 1862. Han pensionerades som sergent 1873 och blev då häradstjänare och flyttade till Tingshuset i Åmberg. Mormor avled här år 1889. År 1891 slutade morfar häradstjänareanställningen och flyttade till By och gifte sig med Katrina Persson. Här avled han 1901.

År 1891 blev pappa polisman vid Sundsvik, som det blivande Sunne Municipalsamhälle då kallades, och samma år häradstjänare. Han köpte 1891 ett hus i övre delen av Åmbergsbackarna till sin familj som blev rätt talrik. Här bodde han till år 1901, och flyttade då till Tingshuset i Åmberg. År 1939 avgick han med pension från häradstjänarsysslan eller som den på senare tid kallades tingsvaktmästartjänsten. Gamla tingshusets sista ting var den 9 januari 1939.

Man flyttade samtidigt till en inköpt fastighet vid järnvägsgatan i Sunne. Han avgick från tjänsten efter 48 år. I samband med nya tingshusets invigning erhöll han Kungl. Wasamedaljen.

Fryksdalsporträtt:

När man som Hedqvist har varit polis
sen barndomen närapå
får man nog säkert en hel del bevis
för att världen är si och så
när man är ute i dragande kall.
— kanske rätt bra i en hel del fall
och ganska skral i en del.

Väl har polisen det inte så lätt
ens uti denna vrå.
Han ska se till så att vi lever rätt,
som lagen har bjudit på —
haffa en gubbe som tagit ett rus
eller en annan som kört utan ljus,
och bovar av större format.

Hedqvist är dock en gemytlig person.
När han ock som sig bör
får lite ledigt från tjänst och station
sjunger han stämma i kör.
Hälsovårdsnämnden han har i sin hand.
Sen sysslar han gärna med fiske ibland
och påstås få massor av napp.

Teckning: Stählbrand.
Rim: Sixol.

Rapport från bildarkivet

Lars Wennberg, projektledare

Arbetet vid Hembygdsföreningens bildarkiv har fortsatt under 2008. Siv Myrén och Yvonne Winberg har varit sysselsatta med registrering och inskanning av negativen på glasplåtar. Detta är en fortsättning på tidigare års arbete. Hittills har drygt 40 000 bilder skannats in och lagrats i föreningens databas. Det beräknas att det återstår omkring 1 000 bilder innan glasplåtsamlingen är helt registrerad, ett arbete som kan ta ytterligare ca 4 månader. I föreningens arkiv finns dessutom åtskilliga hundra mjuknegativ, som sedan väntar på att bli inskannade och därmed tillgängliga för sökning i dator.

Glädjande nog har ganska många sunnebor hörsammat inbjudan att besöka bildarkivet för att bidra med uppgifter om bilderna. Bilderna ur databasen har också visats för allmänheten under en bildkväll på Askersbygården och en söndagseftermiddag i Ransbysäter.

I samverkan med tidningen Fryksdals-Bygden och biblioteket i Sunne arrangerade Hembygdsföreningen en fototävling om brobygget i somras. Flera fotografer har välvilligt deponerat sina bilder i bildarkivet. Se särskild artikel och omslaget på denna tidning.

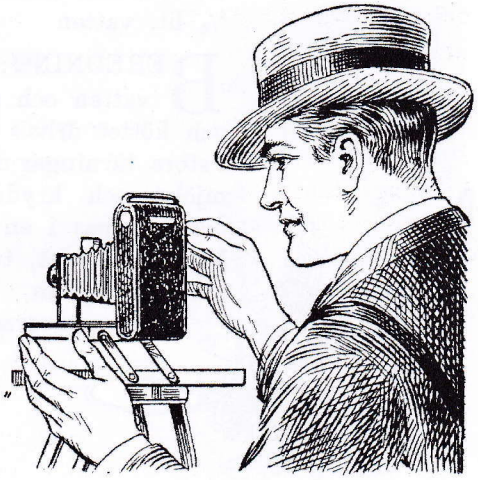

Efterlysning

Finns det någon som har fotografier från **Askerudsberget?** Vi är intresserade av allt som rör verksamheten som bedrevs där en gång i tiden. Om du lånar ut dina bilder till Bildarkiver så skannar vi in dem och lämnar sedan tillbaka till dig. Bildarkivet 0565-101 20, bildarkivet.sunne@telia.com

94. Ölsupa (f. 6 pers.).

1 liten kkp mjöl
1 ½ lit. mjölk
½ lit. svagdricka
1—2 msk. sirap eller socker
ingefära
salt

BEREDNING: Mjölet utröres med 3 kkp av mjölken och får stå att svälla omkr. 1 tim. Den övriga mjölken kokas upp, avredningen röres i, och vällingen får under rörning koka 10—15 min. Drickat kokas upp med sirapen och kryddorna och hälles i vällingen under kraftig vispning.

Ölsupan serveras fradgande.

---

744. Tungvurst.

½ kg. kalvkött
½ kg. fläskkött
1 kokt salt oxtunga
⅓ lit. vatten
140 gr. potatismjöl
vitpeppar
salt

BEREDNING: Köttet tvättas med en duk doppad i kallt vatten och skäres i bitar. Senor och hinnor tagas bort, och köttet drives 4 gånger genom köttkvarn. Tungan skäres i stora tärningar och blandas ned i färsen jämte vattnet, potatismjölet och kryddor efter smak. Färsen arbetas mycket väl och stoppas i en våt påse, sydd i form av fjälster. Denna hopknytes hårt, tungvursten kokas i vatten i 2 tim. och lägges därefter i press.

Den serveras skuren i tunna skivor till smörgåsbordet.

Recepten hämtade ur *Hemmets Kokbok*
P. A. Norstedt & Söners förlag 1912, 17:e upplagan

Tanker i kôrvinga

Vi gör kôrv, svägerska – svärmora å ja
Vi gjord dä , här en da
Dä va fläskkôrven som skull igenôm kvarna
Dä ska räck ôt all, även te barna

Kristina dôtt i kvarna, å ja stogg brevé
Feck smeten i fjällstra å kôrven skattér
En del ble lang å anner ble kôrt
Ja dä blir litte å nô hôrt
Svärmora ser te att äen blir te snôrpa ho
Ho knyter att i bå änner å, må ni tro

Vi ventilerer ôm EU å tåck där
Hôss dä kunn var å hôss dä är
Myck ä bort i stölla, dä tycker vi att
Å lätt ä dä å höll sej för skratt

Som regeringa hanterer Sveriges teganger å kapital
Vi stre å höll våra tal
För va vi höger ôpp da skull de få se
Vi vet precis ôss dä skull gå te

Bort mä fallskärmsavtal – konsulter å förmåner
Förmåner – som de int kan höll reda på å de fårvåner
Ôss anner gräsrötter hôss de kan bär sej te
Tapper bort kontokort, va de vrir te

Nej de måst höll reda på kvittona sina
Dä får i alla fall ja gör mä mina
Ôm en ska ha nôn chans å få dra å momsen
Som dä ä nu behövver vi dra åt bromsen

De har ju börj mä dä mer å mer
Å dä ä ju närpå lett dä en ser
Va dôm de ä, å va de skyller på
De vet snart int att ett å ett blir två

Nej ôpp te yta mä all tåcken dret
Så att dä blir känt, så att vi får vet
Va dä ä som i tôppen sitter
Men vi blir bar mer å mer bitter

Pia i Bräcka

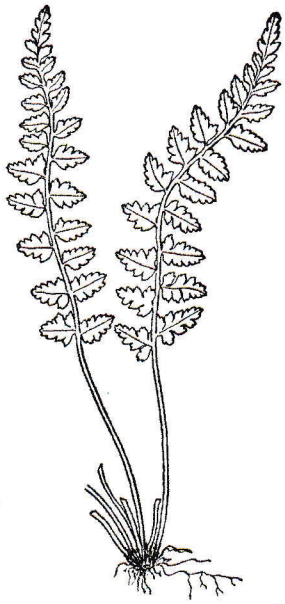

KM idé

VANLIG GRAFISK FORM

- Reklamfoldrar
- Vykort
- Tidningar
- Böcker
- Annonser
- Bildbyrå
- Hemsidor

KM idé/Kjell Sundström
Gunnerudstorp 26
686 96 Östra Ämtervik
0565-303 20
kjell@km-ide.se

www.km-ide.se

RAMSTRÖMS TRYCKERI

Etablerat 1917

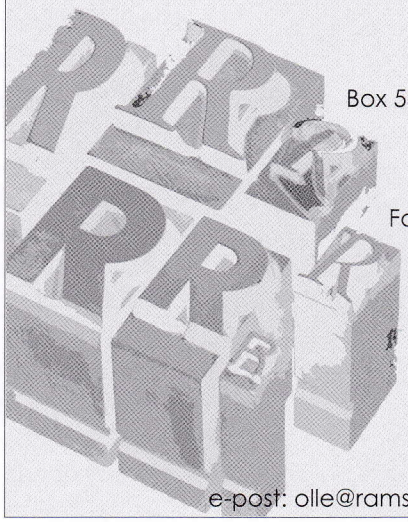

Box 55 686 22 SUNNE
Sundgatan 13
Tel: 0565-140 50
Fax: 0565-7115 25

e-post: olle@ramstromstryckeri.se

ICA Supermarket BBB Sunne

BRA BRETT & BILLIGT

ÖPPET ALLA DAGAR

08.00–22.00

Komplett för dig

I butiken får du inspiration, tips och idéer när du ska fräscha upp ditt badrum eller byta värmesystem. Vårt nära samarbete med bl.a. Filtrena inom vattenrening gör att vi kan erbjuda ett brett sortiment av vattenfilter.

Genom erfarna rådgivare och besiktningsmän, rör-, el, kylinstallatörer, borrare och grävare. Vi har ett nära samarbete med de största byggföretagen på orten. Du behöver bara ett telefonnummer för hela entreprenaden.

Välkomna till

VVS-HUSET Värmland

Torsby
Enarsvägen 2
685 34 TORSBY
0560-100 44

Sunne
Järnvägsgatan 8
686 30 SUNNE
0565-138 18

www.vvshuset.nu

JÖNSSONS BUSS

Ett 80-årigt familjeföretag

- **Beställningstrafik**
- **Sällskapsresor**
- **Linjetrafik**

0565-68 94 50
Holmby 2, 686 93 SUNNE

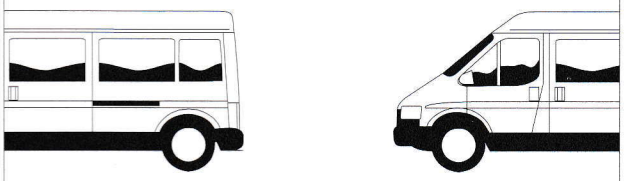

BERGQVIST

GUMMIVERKSTAD AB SUNNE 0565-71 14 35

Industrigatan 9, 686 30 SUNNE

däck och fälgar
till allt som rullar

NEA gruppen
SUNNE EL INSTALLATIONER

Elinstallation
Elgrossist
Service

Bråtudsallén 8
686 24 SUNNE

Tel 0565-178 50
Fax 0565-178 65

sunne grossisten

Företags- och Föreningsleverantören
i Fryksdalen

Kontorsmateriel – Emballage – Torkpapper
Dricka – Konfektyr – Snabbmat

Norrgårdsgatan 9 A
686 35 SUNNE
Tel. 0565-100 87

www.sunnegrossisten.com

Carlssons Rör
i Sunne AB

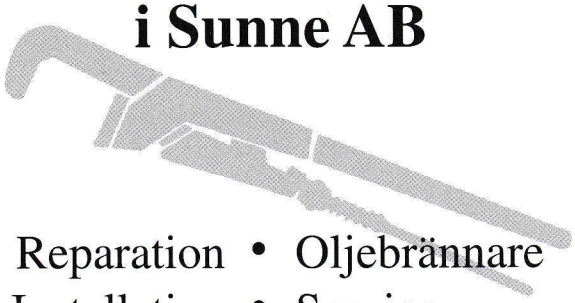

Reparation • Oljebrännare
Installation • Service
Vatten • Värme
Pannor • Avlopp

Mellby 26, 686 91 Sunne

☎ **0565-311 19, 070-573 39 59**

LBC WETAB

SUNNE 0565-71 12 55
TORSBY 0560-120 60

— VI UTFÖR —
Transporter ▪ Maskinarbeten
Krossning av berg ▪ Väggrusning

— VI LEVERERAR —
MAKADAM ▪ GRUS ▪ SAND
MATJORD ▪ TÄCKBARK
CONTAINERUTHYRNING

www.lbcwetab.se

Järnbolaget

SUNNE 0565-135 20 TORSBY 0560-120 40 HAGFORS 0563-120 90

– Hem och Industri –

NAO
ENTREPRENAD AB SUNNE

0565-127 19, 120 17
Mobil. Allan: 070-644 97 00

HYDRO

OMBUD FÖR NORSK HYDRO

Hjerpe Buss AB

Lövstaholm

Beställningstrafik

Linjetrafik

Skolskjutsar

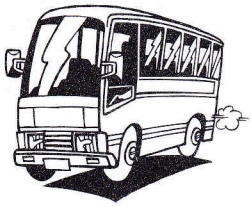

Lars Hjerpe 0565-85078
www.hjerpebuss.se

ELON -butik med vitvaror och hushållsapparater

Hos oss finner du allt inom:
El & VVS-material
Belysningsarmatur
Badrumsinredning
Bygginredningsdetaljer
El & Handverktyg
Nyckeltillverkning m.m m.m

Vi utför med egna montörer:
Installationer & service inom EL - VVS - KYL

Badhusgatan 7, Sunne
Tel. 0565 - 178 70
www.akesel.se • info@akesel.se

NÄR DU VILL SYNAS!

TELEFON
102 00

FAX
102 33

MAIL
info@sunnenytt.se

SUNNENYTT

www.sunnenytt.se

BROBY FÄRGHALL ALCRO

GÖR ETT BESÖK
HOS OSS
DET LÖNAR SIG

Bryggaregatan 3
SUNNE
Tel 0565-107 20

Välkomna till

HEMBYGDSFÖRENINGENS

ÅRSMÖTE 2009

SUNNE

Söndag 8 mars kl. 15.00

på Askersbygården

Program:

Årsmötesförhandlingar

Vi bjuder på kaffe och smörgåstårta

Hantverksalster lottas ut till de medlemmar som kommer till årsmötet

Hälsningar styrelsen

Ramströms Tryckeri AB, Sunne 2009